

**РАБОТНІЦА
і СЯЛЯНКА**
№ 4 КРАСАВІК 1958

22 красавіка спаўняецца 88 год з дня нараджэння Уладзіміра Ільіча Леніна. У сэрцах савецкіх людзей гарыць палымая любоў да стваральніка першай у свеце сацыялістычнай дзяржавы. Наш народ увекавечыў вобраз Ільіча ў літаратуры, жывапісе, скульптуры. Шмат цудоўных твораў, прысвечаных Леніну, стварылі майстры народнай выяўленчай творчасці. У дні святкавання 40-годдзя Савецкай Украіны беларускі народ паднёс працоўным Украіны габелен, вытканы ў Гродзенскім Доме народнай творчасці, «Ленін і народ». Беззаганна выканалі замысел мастака У. П. Сухаверхава тачыха О. К. Сягоднік, служачая М. С. Станкевіч, работніца М. М. Ляшко і хатняя гаспадыня А. Г. Мухневіч. (Здымак уверсе).

На здымку ўнізе: нарэзна мастака А. Д. Шыбнёва «Ёсць такая партыя!». Ільіч стаіць у знаёмай позе, з выцягнутай уперад рукой, прасты, блізкі, родны.

Аляксей ЗАРЫЦКІ

Гузік

Расказ старой работніцы

Чалавечы век не вельмі доўгі.
Час — як плынь рачная. Непрыкметна
Год мінае і другі, і трэці...
Дваццаць пяць іх гэтак прамінула
Спакваля. І часта мне здаецца,
Што зусім-зусім нядаўна
Я жыла яшчэ на Прэсні,
Працавала ў гардэробе
Клуба нашага завода.
А была вайна. Мужоў чакалі
Трэці год тады мы на пабыўку,
І ў паход сыноў мы праваджалі.
Быццам сёння, помню дзень марозны.
У дваццатым у далёкім годзе,
На завод да нас прыехаў
Сам Ільіч праводзіць хлопцаў,
Развітацца з імі, словам
Узбадзёрыць іх бацькоўскім.
Ён прышоў. Са мною павітаўся,
Усміхнуўся ветла і пакінуў
Паліто сваё і шапку,
Пацярэбленую трохі.
А вакол... вакол... ну, проста бура, —
Ільіча пазналі людзі.
І ўзышоў ён хуткім крокам,
Вочы жмурачы ад промняў,
Проста ў залу да народа.
І яму я пільна ўслед глядзела
І трымала паліто ў руцэ я.
А прыгледзелася добра, — бачу:
Самы верхні гузік адарваны.
Слова я нікому не сказала
І суровай ніткай моцна
К паліто прышыла новы
Гузік, што крыху не гэткі
Быў, як іншыя, з прыкметай.
Колькі зім мінула, колькі вёснаў
Пасля даўняй той зімы суровай!
На яго гляджу сягоння зноў я,
На яго партрэт вялікі.
Ён такі, як у дваццатым годзе.
Як жывы, ён прада мною.
Ён у шапцы мне знаёмай,
І ў тым самым паліто ён,
З гузікам, што я прышыла.
Я прыгадваю часіну тую,
Як да нас прыходзіў ён на Прэсню,
Як з надзеяй мы сыноў чакалі,
Бы цяпер унукаў, з перамогай,
І прыгадваю той самы гузік,
І не ведаю, чамусьці
Вочы мне старыя засціць
Мімаволі. Што ты зробіш!
Слёзы, — ведама, жанчына.

58.64.1038

Пралетарыі ўсіх краін, яднайцеся!

РАБОТНІЦА
І СЯЛЯНКА

ВЫДАННЕ ЦК КП БЕЛАРУСІ

ГОД ВЫДАННЯ
ТРЫЦЦАЦЬ ЧАЦВЁРТЫ

№ 4

КРАСАВІК 1958

СВЯТА ВЯСНЫ

У ЯРКІХ сонечных праменнях, у далікатнай зеляніне гаёў і палеткаў надышла вясна. Яе прыход супадае з Першамаем — любімым святам савецкага народа, з якім звязаны слаўныя рэвалюцыйныя падзеі. Першамайскія сходкі ў часы царызма будзілі свядомасць працоўных, нараджалі светлую надзею, загартоўвалі волю да барацьбы, рыхтавалі да вялікіх рэвалюцыйных падзей.

Зараз Першамай прыходзіць да нас як свята перамог, як вынік працоўных намаганняў савецкіх людзей у ажыццяўленні сваіх цудоўных мар.

Вялікія і малыя заводскія калектывы, цэхі і брыгады плённа працуюць над выкананнем павышаных перадсвяточных абавязацельстваў. Прайдзіцеся вакол новабудоваў — і на кожнай прачытаеце заклік аб датэрміновым выкананні будаўнічых планаў. У працаўнікоў калгаснай вёскі — свае клопаты, свае задачы і абавязацельствы да свята.

На фабрыках, у калгасах, лабараторыях, у кожным куточку нашай неабсяжнай краіны ідзе напружаная праца. Рыхтуюцца да свята кожная сям'я, кожны дом. Колькі абноў рыхтуюць дарослыя для сябе, колькі падарункаў для дзяцей! Любяць папрацаваць савецкія людзі, любяць і пасвяткаваць.

У радасны дзень Першамая на вуліцы гарадоў, раённых цэнтраў і ўсіх населеных пунктаў краіны выйдуць савецкія людзі дэманстраваць свае дасягненні. На яркай чырвані транспарантаў напішуць яны аб сваіх перамогах у развіцці эканомікі і культуры, аб сваёй палымянай любові да маці-Радзімы.

Хваля святочнага настрою ахоплівае сэрца кожнага чалавека. І як не радавацца, калі наша сацыялістычная дзяржава ўпэўнена ідзе да новых перамог, да камунізма. І вядзе яе выпрабаваная ў суровых бойках Камуністычная партыя — партыя Леніна і яе Цэнтральны Камітэт. Па радзе і ў друку савецкі народ раскажа аб бурным развіцці сацыялістычнай індустрыі, аб крутым уздыме сельскай гаспадаркі, вялікіх дасягненнях савецкай навукі і культуры. Творчыя сілы народа, акрыленыя Камуністычнай партыяй, сапраўды робяць цуды. Усе нашы вялікія дасягненні здабыты ў цесным адзінстве партыі і народа. Яркім сведчаннем такога адзінства з'явілася апошняя сесія Вярхоўнага Савета СССР. З выключным аднадушшам дэпутаты вырашылі пытанне аб выбранні Старшыні Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР Варашылава Клімента Яфрэмавіча — аднаго з ста-

рэйшых дзеячоў Камуністычнай партыі і Савецкай дзяржавы. Дэпутаты Вярхоўнага Савета СССР на гэтай жа сесіі вырашылі пытанне аб прызначэнні Старшынёй Савета Міністраў СССР таварыша Хрушчова Мікіты Сяргеевіча — выдатнага дзеяча Камуністычнай партыі і Савецкай дзяржавы, слаўнага сына рабочага класа.

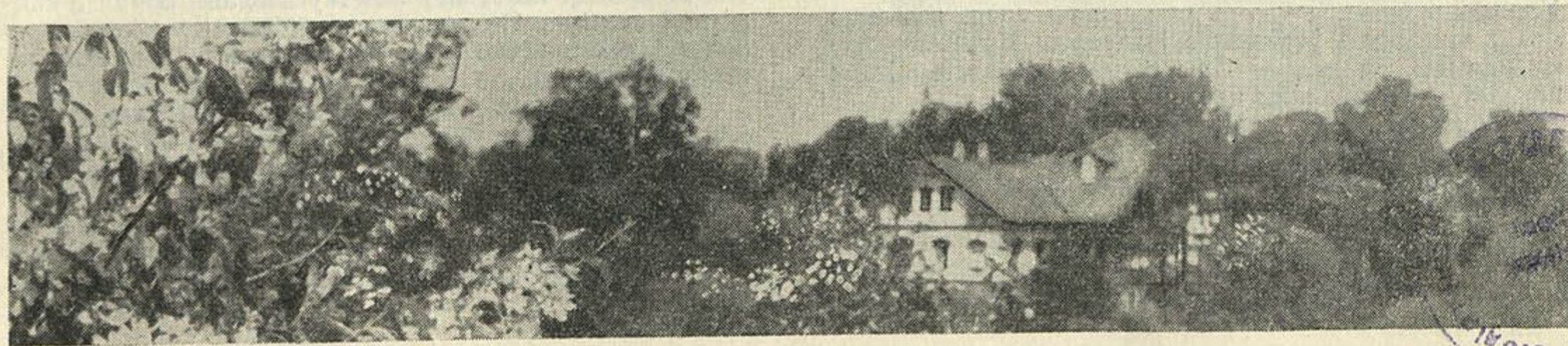
У Савецкай краіне, дзе ўся паўната ўлады належыць працоўным, увайшло ў традыцыю па ўсіх жыццёва важных пытаннях раіцца з народам, прыслухоўвацца да яго думкі, абмяркоўваць вялікія праблемы перш, чым яны набудуць сілу закона. Так вырашалася пытанне аб перабудове работы нашай прамысловасці, так было і пры вырашэнні такога важнейшага пытання, як рэарганізацыя машынна-трактарных станцый. У шырокім абмеркаванні гэтага пытання прыняў актыўны ўдзел увесь народ, мільёны людзей самых розных прафесій: калгаснікі, механізатары, рабочыя, інжынеры, партыйныя работнікі, настаўнікі і пісьменнікі. Унесена больш трох мільёнаў прапаноў. Вярхоўны Савет СССР, выражаючы волю ўсяго савецкага народа, увасобіў гэтыя прапановы ў Закон «Аб далейшым развіцці калгаснага ладу і рэарганізацыі машынна-трактарных станцый». Няма сумнення ў тым, што ён будзе садзейнічаць новаму ўздыму сельскай гаспадаркі, эканамічнаму ўмацаванню калгасаў, стварэнню ў краіне вялікага багацця прадуктаў харчавання і сыравіны для прамысловасці.

Пажадаем жа ўсім нашым калгаснікам вялікіх поспехаў! Няхай збудуцца іх цудоўныя мары аб высокіх ураджаях, вялікіх надоях, развіцці будаўніцтва і павелічэнні аплаты працадзя.

Наша дзяржава заўсёды ішла ў першых радах краін-барацьбітоў за мір і бяспеку народаў усяго свету. На апошняй сесіі Вярхоўнага Савета прынята рашэнне аб аднабаковым спыненні выпрабаванняў атамнай і вадароднай зброі. Смела і шчыра перад усім светам мы заяўляем аб сваіх міралюбівых планах і заклікаем народы ўсяго свету паследаваць нашаму прыкладу. Давайце, гаворым мы: «Знішчым пагрозу вайны, будзем спакойна жыць і працаваць, будаваць, ствараць, паляпшаць дабрабыт народа, скарыстоўваць атамную энергію выключна ў мірных мэтах».

Няхай гэты чалавекалюбівы заклік дойдзе да сэрца кожнага сумленнага чалавека і знойдзе ў ім гарачую падтрымку.

Мір пераможа вайну!

ЛЕНІН СЯРОД РОДНЫХ

С. К. ГІЛЬ

Урывак з кнігі «Шэсць гадоў з У. І. Леніным»

Успаміны асабістага шафёра
Уладзіміра Ільіча Леніна.

ЯК ужо было сказана, летам 1918 года Уладзімір Ільіч адпачываў у Тарасаўцы. Тут, у двухпавярховым будынку, на другім паверсе, Ленін і Крупская мелі два пакоі. Яны прыязджалі сюды звычайна ў суботу позна ўвечары і пакідалі дачу на світанні ў панядзелак. Мар'я Ільінічна, сястра Леніна, часта спадарожнічала ім у паездках за горад.

Памятаю эпізоды нашага зварту ў Крэмль. Раніцай, амаль на зары, Уладзімір Ільіч ціха падкрадваўся да мяне і будзіў:

— Уставаць час, таварыш Гіль, у горад будзем збірацца. Давайце ж бясшумна выкацім машыну, каб Надзежду Канстанцінаўну і Мар'ю Ільінічную не будзіць.

Не заводзячы машыну, мы агульнымі намаганнямі выкочвалі яе з гаража на двор і, не ўзнімаючы шуму, выязджалі ў Маскву. Гадзіне а восьмай — дзевятай раніцы Ільіч гаварыў мне:

— Ну, а цяпер вяртайцеся ў Тарасаўку, прывозьце Надзежду Канстанцінаўну і Мар'ю Ільінічную!

Адносіны Леніна да родных і блізкіх — сяцёр, брата, жонкі, пляменніка — мяне заўсёды захаплялі. Перагружанасць работай не перашкаджала Ільічу ўвесь час даведвацца, ці паснедала Надзежда Канстанцінаўна, ці не стамілася ад пасяджэння Мар'я Ільінічна, ці даволі цёпла ў кватэры ў Анны Ільінічна, і г. д.

— Таварыш Гіль, — сказаў мне аднойчы Уладзімір Ільіч, — вось вам цёплы плед, вазьміце яго ў машыну і ўгаварыце Надзежду Канстанцінаўну карыстацца ім. — Пры гэтым Уладзімір Ільіч паказаў, як трэба чым цяплей хутаць ногі.

Ведаючы, што Надзежда Канстанцінаўна сама не сочыць за сваім здароўем і не любіць вайдацца з цёплымі рэчамі, Уладзімір Ільіч звярнуўся за садаўдзячэннем да мяне.

Уладзімір Ільіч і Надзежда Канстанцінаўна жылі ў Крэмлі, побач з памяшканнем Савета Народных Камісараў. Іх кватэра знаходзілася на трэ-

цім паверсе, ліфта ў першыя гады не было, і даводзілася ўзбірацца па крутой высокай лесвіцы. Уладзімір Ільіч ніколі не скардзіўся на вышыню і цяжкасць хадзьбы, але шмат разоў засмучаўся тым, што Надзежда Канстанцінаўна даводзіцца перагружаць хворае сэрца непасільнай хадзьбой.

— Прывозьце яе, таварыш Гіль, не да галоўнага пад'езду, а да бакавога, праз арку, — сказаў мне нека Уладзімір Ільіч.

Аказалася, што бакавая лесвіца была менш крутая і ўзбірацца па ёй было лягчэй, чым па галоўнай.

Уладзімір Ільіч выклікаў мяне аднойчы і пачаў распытваць, дзе і як можна дастаць закрыты аўтамабіль для Надзежды Канстанцінаўны. Пры гэтым ён растлумачыў, што Надзежда Канстанцінаўна, нягледзячы на зімовую сцюжу, працягвае карыстацца адкрытай машынай.

— Разгарачыцца ў сябе ў Наркамасветы на пасяджэнні і выходзіць проста на холад. Апрача таго яна дрэнна і можа лёгка прастудзіцца, — сказаў Уладзімір Ільіч.

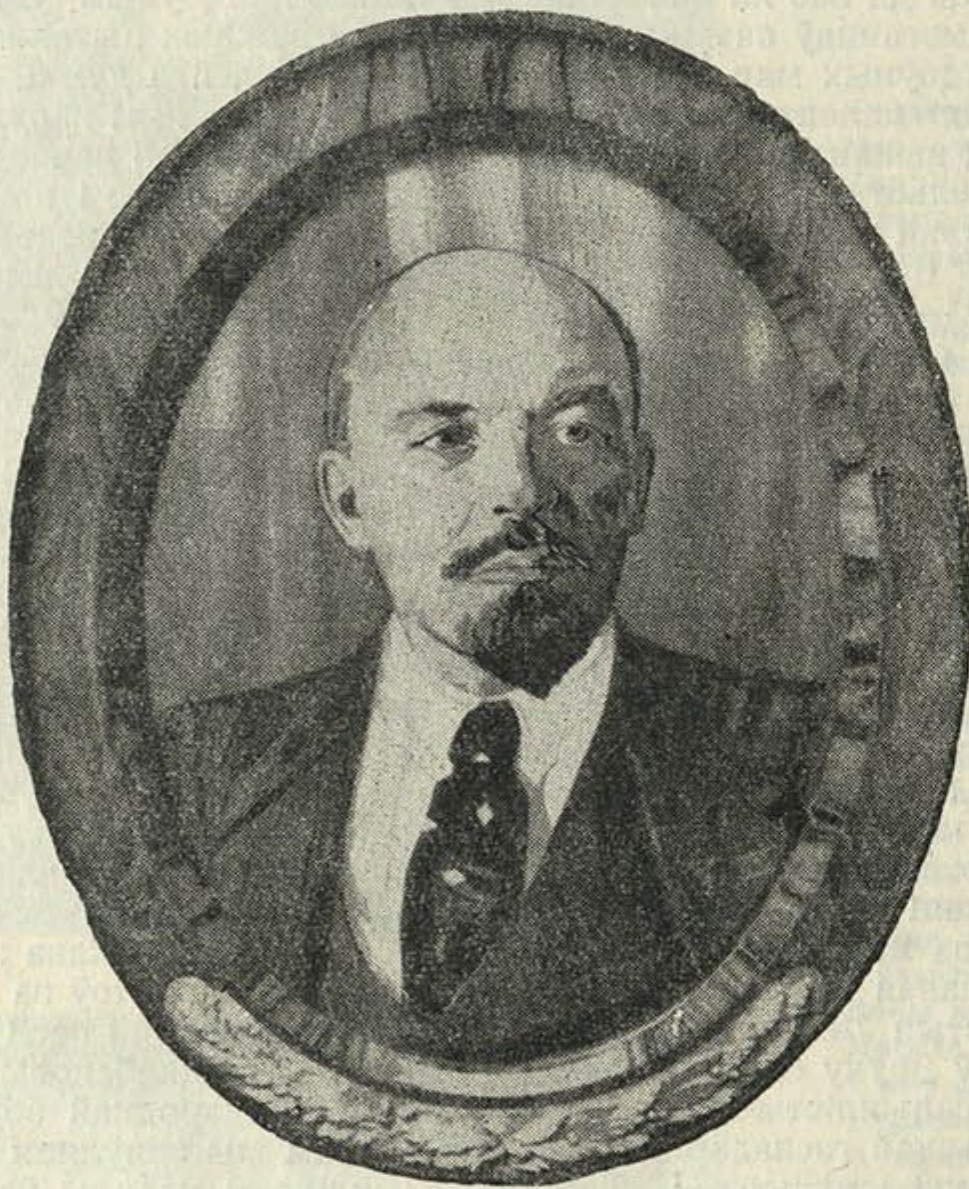
Я ўспомніў, што ў адным з гаражоў Петраграда знаходзіцца закрыты аўтамабіль «Ролс-Ройс» з уцеplenай кабінай, і параіў запатрабаваць гэтую машыну.

— Выдатна, — згадзіўся Уладзімір Ільіч, — мы запатрабуем яе ў Маскву. Толькі трэба даць ім узамен другую машыну. Абавязкова. Дамоўцеся з імі.

Уладзімір Ільіч меў звычку абедальна а чацвёртай гадзіне. Ён прышчапляў звычку абедальна адзін і той жа час усім навакольным. Ён, бывала, гаварыў:

— Працаваць і адпачываць можна ў любы час, але абедальна трэба абавязкова ў адзін і той жа час! Уладзімір Ільіч сачыў за тым, каб і Надзежда Канстанцінаўна абедальна своечасова.

— Не чакайце, пакуль яна выйдзе, — гаварыў мне Уладзімір Ільіч, — падымцеся да яе і патрабуйце, каб яна неадкладна адпраўлялася дадому абедальна.

Партрэт У. І. Леніна, выкананы з навалячкаў розных парод дрэва майстрам Д. П. Санажынскім. Партрэт у ліку іншых падарункаў паднесен працоўным Украіны ў дзень іх слаўнага саранагоддзя.

Роўна тры чвэрці на чацвёртую я з'яўляўся ў службовым пакоі Надзежды Канстанцінаўны. І яна здалёк ківала мне галавой: гатова, моў. І зараз жа спускалася ўніз.

Седзячы побач са мной у машыне, Крупская кожны дзень пыталася, дзе быў у гэты дзень Уладзімір Ільіч, куды я вазіў яго, хто з таварышаў прыязджаў да яго. Калі Уладзімір Ільіч ездзіў у нядзелю на паляванне, Надзежда Канстанцінаўна пыталася пасля, як прайшоў у нас дзень. І заўсёды ўважліва выслухоўвала мае расказы аб паляванні, аб прагулках і паездках.

Шмат разоў я бачыў Леніна і Крупскую разам у хатніх умовах. Характэрнай рысай іх узаемаадносін была бязмежная і глыбокая павага адзін да аднаго.

Калі Надзежда Канстанцінаўна захварэла, Уладзімір Ільіч вельмі непакоіўся. Ён прасіў уладзіць яе непадалёк ад Масквы, у ціхім месцы. Ленін быў здаволены, што месцам для лячэння і адпачынку была выбрана не бальніца або дом адпачынку, а лясная школа ў Сакольніках. Ленін лічыў, што Надзежда Канстанцінаўна будзе добра сябе адчуваць у дзіцячым асяроддзі. У дні хваробы Надзежды Канстанцінаўны ён часта вечарамі наведваў яе.

Ленін штодзённа званіў да прафесара А. Ф. Гецье, які лячыў Крупскую, і дэтальна распытваў аб ходзе яе хваробы. Часам Уладзімір Ільіч звяртаўся да доктара В. А. Обука з просьбай наведаць Надзежду Канстанцінаўну.

Здаецца, увосень 1921 года прафесар Гецье ўстанавіў у Надзежды Канстанцінаўны моцную прастуду і ператамленне і прапісаў ёй двухтыднёвы адпачынак. Але яна наадрэз адмовілася адпачываць, бо час быў гарачы.

Прафесар Гецье «паскардзіўся» Ільічу.

Ленін рашыў ужыць рашучыя меры. Ён афіцыйна, як старшыня ўрада, падпісаў намесніку Народнага камісара асветы таварышу Крупскай узяць паўмесячны адпачынак. Надзеждзе Канстанцінаўне заставалася толькі падначаліцца.

Уладзімір Ільіч быў вельмі прывязаны да сваёй сястры Мар'і Ільінічна. Ён называў яе «Маняшай» і часта праводзіў свой вольны час у яе кампаніі.

У скромнай кватэры Леніна ўсю гаспадарку вяла Мар'я Ільінічна. Яна любіла парадак і чыстату, умела правільна арганізаваць харчаванне. Мар'я Ільінічна ведала ўсе звычкі Уладзіміра Ільіча і старалася ўладзіць жыццё брата так, каб ён ні ў чым не адчуваў невыгоды.

Бывала так: Уладзімір Ільіч збіраўся на прагулку або ў тэатр і зараз жа звоніць Надзеждзе Канстанцінаўне:

— Абавязкова Маняшу запрасі. Пераканай яе паехаць з намі.

У дні хваробы Уладзіміра Ільіча Мар'я Ільінічна і Надзежда Канстанцінаўна на чымі праседжвалі ля яго пасцелі.

Анна Ільінічна Ульянава жыла асобна, у адным з дамоў на Манежнай вуліцы, і бачыць яе разам з Леніным і Крупскай мне даводзілася радзей.

Памятаю, у летнія дні прыязджала Анна Ільінічна ў Горкі са сваім мужам Маркам Цімафеевічам Елізаравым. Уладзімір Ільіч заўсёды радаваўся іх прыезду, радасна прымаў іх і стараўся пабольш затрымаць у сябе. Разам хадзілі ў лес збіраць грыбы, разам каталіся на лодцы, гулялі ў кракет.

Анна Ільінічна неяк захварэла. Уладзімір Ільіч часта ездзіў да яе, пасылаў урачоў, угадваў яе пасяліцца дзе-небудзь пад Масквой, у ціхім і здаровым месцы. Анна Ільінічна пасялілася ў Пакроўскім-Стрэшневе, у доме адпачынку «Чайка». Уладзімір Ільіч быў шчыра рады гэтаму і часта прыязджаў туды.

У. І. ЛЕНИН. Скульптура З. Азгура.

Дзмітрыя Ільіча Ульянава, малодшага брата Уладзіміра Ільіча, я сустрэў упершыню вясной 1920 года. Адбылося гэта так.

Выклікаў мяне аднойчы Уладзімір Ільіч і сказаў: — Сёння з Крыма прыехаў мой брат, Дзмітрый. Трэба паехаць па яго ў гасцініцу «Расія» і прывезці ў Крэмль. А чацвёртай гадзіне чакайце яго ля пад'езду.

Роўна а чацвёртай я пад'ехаў да галоўнага ўваходу гасцініцы «Расія», якая знаходзілася на Лубянскай плошчы. Ля ўваходу стаяў сярэдняга росту чалавек, з цёмнай барадой, у паўваенным касцюме. У абліччы яго было мала падабенства з Леніным. Заўважыўшы мяне, ён паходкай, якая нагадвала ленинскую, хутка і лёгка падышоў і спытаў:

— Вы не таварыш Гіль?

— А вы — Дзмітрый Ільіч?

— Ён самы. Будзем знаёмы.

І мы паехалі ў Крэмль.

Браты часта палявалі разам і шмат гутарылі.

Для наших дзяцей і дарослых

З глыбокім задавальненнем сустрэлі савецкія людзі пастанову Цэнтральнага Камітэта КПСС і Савета Міністраў СССР аб павелічэнні вытворчасці, расшырэнні асартыменту і паляпшэнні якасці дзіцячага адзення і абутку. Вялікую і адказную задачу паставілі партыя і ўрад перад работнікамі нашай прамысловасці: на працягу бліжэйшых двух год поўнаасцю задаволіць патрэбы насельніцтва ў дзіцячым адзенні, значна расшырыць асартымент і паляпшыць якасць гэтых тавараў.

Рэдакцыя звярнулася да намесніка начальніка ўпраўлення лёгкай прамысловасці Саўнаргаса БССР І. М. Астаф'ева з просьбай раскажаць нашым чытачам, што новага выпускаць для дзяцей прадпрыемствы лёгкай прамысловасці і якія новыя віды тавараў шырокага ўжытку будуць у бліжэйшы час асвоены ў нашай рэспубліцы для ўсяго насельніцтва. Вось што паведаміў нам тав. Астаф'еў.

Кожны савецкі чалавек адчувае, як няспынна паляпшаецца яго жыццё. У нашых магазінах становіцца ўсё больш харчовых прадуктаў, адзення, абутку і іншых прадметаў шырокага ўжытку. Ва ўсім гэтым ярка выяўляюцца клопаты партыі і ўрада аб ішчасці народа. Такімі ж клопатамі прасякнута пастанова Цэнтральнага Камітэта КПСС і Савета Міністраў СССР аб павелічэнні вытворчасці, расшырэнні асартыменту і паляпшэнні якасці дзіцячага адзення і абутку.

Партыя і ўрад абавязваюць работнікаў прамысловасці звярнуць самую сур'ёзную ўвагу на поўнае задавальненне ўсё ўзрастаючых патрэб насельніцтва ў дзіцячым адзенні і абутку, дабіцца таго, каб нашы дзеці былі апрануты прыгожа.

Прадпрыемствы лёгкай прамысловасці Беларусі паспяхова змагаюцца за перавыкананне вытворчых планаў. У мінулым годзе яны далі краіне на 147 мільёнаў рублёў прадукцыі звыш плана. Значна перавыканалі план і па дзіцячаму асартыменту.

Мы стараемся выкарыстаць унутраныя рэзервы, каб ужо ў 1958 годзе выпускаць значна больш дзіцячага адзення і абутку, чым прадугледжана планам. Што датычыць дзіцячага абутку, то ён складзе 46 працэнтаў усяго абутку, які выпускаецца абутковымі фабрыкамі рэспублікі. Сёлета дзеці атрымаюць звыш 6500 тысяч пар абутку, з якіх 150 тысяч пар будзе выпушчана звыш плана. Больш паловы дзіцячага абутку выходзіць малымі нумарамі — з 17 па 30.

Нярэдка спажываюць скардзяцца на тое, што дзіцячы абутак недастаткова моцны. Каб павялічыць тэрмін яго носкі, мяркуецца палову ўсяго дзіцячага допелнага абутку выпускаць на скураной падэшве з гумавай наладкай, а другую палову — на больш тоўстай і моцнай падэшве. Увесь дзіцячы абутак будзе выпускацца з металічнымі касячкамі ў насавой частцы, што таксама прадоўжыць тэрмін носкі.

Абутковыя фабрыкі расшыраюць асартымент дзіцячага абутку. У другім квартале на Мінскай фабрыцы імя Тэльмана ўвойдзе ў эксплуатацыю новы паток, які будзе выпускаць для хлопчыкаў вельмі прыгожыя сандалеты з падвойнай скураной падэшвай. Наладжваецца вытворчасць пакаёвых пантофляў, чувячнага і спартыўнага дзіцячага абутку.

Значна расшырыцца сёлета і асартымент швейных вырабаў для дзяцей. Швейныя фабрыкі павінны даць звыш 500 тысяч паліто, звыш мільёна касцюмаў і сукенак, 830 тысяч штаноў, 327 тысяч кашуль. Швейнікі абавязаліся выпускаць на 25 мільёнаў рублёў прадукцыі звыш плана і паспяхова за гэта змагаюцца.

Усё большым попытам карыстаецца дзіцячы трыкатаж, і нашы прадпрыемствы імкнуцца яго задаволіць. Даволі сказаць, што сярод трыкатажных вырабаў 75 працэнтаў займаюць дзіцячыя рэчы. Трыкатажнікам рэспублікі трэба задумацца над тым, як паляпшыць якасць вырабаў. Выходзяць яны з недастатковай гамай колераў. Наш дзіцячы трыкатаж па афарбоўцы і якасці адстае ад трыка-

тажнай прадукцыі нашых суседзяў (напрыклад, Рыгі). Дырэктарам трыкатажных фабрык, у першую чаргу Віцебскай фабрыкі «КІМ» тав. Галынчыку і Гомельскай фабрыкі «8 сакавіка» тав. Ушакову, трэба павучыцца ў рыжан і не адставаць.

Мінскі і Гродзенскі тонкасуконныя камбінаты ўсё яшчэ з пагардай адносяцца да дзіцячага асартыменту, не выпускаюць для дзяцей прыгожай тканіны, хоць і маюць для гэтага ўсе ўмовы. Магілёўская швейная фабрыка імя Валадарскага (галоўны інжынер тав. Быкава) выпускае адзенне не па сезону, часам да дзіцячых паліто прышывае дарагія каўняры і не ў тон матэрыялу. Швейная прамысловасць павінна значна паляпшыць якасць прадукцыі.

З гэтай мэтай спецыялізуецца рад прадпрыемстваў і цэхаў. Брэсцкая, Кобрынская і Рэчыцкая швейныя фабрыкі, паасобныя цэхі швейных фабрык імя Крупскай у Мінску, «Сцяг індустрыялізацыі» ў Віцебску, імя Валадарскага ў Магілёве будуць выпускаць толькі дзіцячы асартымент. На спецыялізаваных фабрыках і ў цэхах шыецца 85 працэнтаў усяго дзіцячага адзення. У бліжэйшыя гады будзе расшырана вытворчасць дзіцячага адзення на Гродзенскай і Полацкай фабрыках.

Лёгкай прамысловасць Саўнаргаса Беларусі мае ўсе магчымасці ў бліжэйшы час цалкам задаволіць попыт насельніцтва на прыгожае і зручнае дзіцячае адзенне.

Што новага робіцца на прадпрыемствах рэспублікі для расшырэння выпуску тавараў шырокага ўжытку? Вялікім попытам у насельніцтва карыстаюцца дываны Віцебскага камбіната. Сёлета камбінат пачаў выпускаць новы від дываноў шматкалёрных малюнкаў, адраджае выпуск дзіцячых дываноў. Будзе на Беларусі яшчэ адзін дывановы камбінат — у Брэсце. У будучым годзе там пачнецца мантаж абсталявання.

На Мінскім і Гродзенскім тонкасуконных камбінатах значна абнаўляецца асартымент шарсцяных тканін. Выпускаецца чысташарсцяны драп для мужчынскага і жаночага адзення, стракатаняныя касцюмныя матэрыялы. Новыя тканіны ўхвалены экспертным саветам пры Мін-

скім філіяле гандлёвай палаты.

Вялікае значэнне для вывучэння попыту насельніцтва мелі выстаўкі абутку, швейных вырабаў, трыкатажу і тканін. Шматлікія водгукі і пажаданні спажываццоў улічаны пры распрацоўцы новых фасонаў і расфарбовак вырабаў.

Хутка ў рэспубліцы будзе і свая футравая вытворчасць. Гарбарны завод імя Еўсцігнева ў Віцебску ўжо сёлета выпускаць 1 мільён квадратных дэцыметраў футра. У далейшым завод будзе выпускаць высокакасны мутон з аўчыны. Футра гэтае не ўступае лепшым гатункам цыгейкі. Трэба спадзявацца, што ў нашых жанчын яно будзе карыстацца асабліва вялікім попытам.

У будучым годзе поўнаасцю ўвойдзе ў эксплуатацыю Маладзечанская фабрыка штучнага каракулю, магутнасцю ў 1700 тысяч квадратных метраў. Фабрыка ўжо выпускае і зараз у невялікай колькасці такі каракуль.

Шмат новых вырабаў дасць наша трыкатажная прамысловасць. Бабруйская фабрыка будзе выпускаць трыкатажную бялізну і верхні трыкатаж з начоснага палатна для дарослых і дзяцей. Віцебская фабрыка «КІМ» на новых аўтаматах айчынай вытворчасці арганізуе выраб тонкіх жаночых панчохаў з капрону. На ўсіх прадпрыемствах упраўлення лёгкай прамысловасці Саўнаргаса БССР прадугледжваецца выпуск у 1958 годзе соцень новых мадэлей адзення і абутку.

З вялікім натхненнем рабочыя і работніцы, інжынеры і тэхнікі лёгкай прамысловасці рэспублікі ўступаюць у сацыялістычнае спаборніцтва за дастойную сустрэчу слаўтай даты — саракагоддзя нашай роднай Савецкай Беларусі. Яны імкнуцца даць нашым дзецям і дарослым больш добрага і прыгожага адзення і абутку.

ЛЕГКІ

— Чулі, маладзічкі? Міхаль Пархач заяву аб звальненні з брыгадзірства падаў... Сама бачыла.

Прынёсшая навіну расказала, як новы старшыня насеў на Пархача. Пытаў, чаму ён п'е беспрасыпна, ды чаму ў брыгадзе парадку няма, дык той спачатку крактаў, а потым бац заяву на стол і гаворыць: «Памянеш маё слова, Ігнат Паўлавіч, прыдзеш з праўленцамі да мяне на паклон».

— От, скажы ты, цацякая! — азвалася звеннявая Алена Цярэнцьеўна Кавальчук.

Жанчыны церабілі буракі і, нібы між іншым, перакідваліся словамі:

— Хто ж цяпер за брыгадзіра будзе?

— Хіба прышлюць адкуль чалавека.

— Мама, мамка! Цябе старшыня кліча. Казаў, каб зараз жа ў праўленне прыйшла, — перабіў Алену, неўзаметкі прыбегшы, яе сямігадовы сын Толік.

— І навошта яна ім спатрэбілася?

А назаўтра па ўсёй вёсцы толькі і размоў было, што пра Алену Кавальчук. Раніцай яна выпраўляла людзей на работу або, як кажуць, давала нарад. Праўленцы папрасілі яе, каб пару дзён папрацавала, пакуль знойдзецца талковы мужчына. Але людзі разважалі так, што цяпер брыгадзірам будзе Алена. Многія ведалі Алену, як руплівую работніцу і справядлівую звеннявую. Толькі неяк нязвыкла было, што верхаводзіць пачне жанчына: у іхнім калгасе такога ніколі яшчэ не здаралася. Скептыкі казалі: «Дзе ёй справіцца з грамадскай гаспадаркай? Хто яе слухаць будзе?». А вастрэйшыя на язык паміж сабою плявузгалі: «Г-м-м, і не такія козкі пазбівалі сабе рожкі. Саб'е і яна, калі за лёгкім хлебам пагналася...»

Алена злавала на сябе, асабліва, калі чула кпіны пра «лёгкі хлеб». «Навошта згаджалася?»

Акурат у той дзень, калі выпаў першы снег, чацвёртая брыгада на сваім сходзе выбрала брыгадзірам менавіта яе — Алену Цярэнцьеўну.

Не раз прачыналася Алена ў

тую ноч. І не ад трывогі, не ад нудных думак, як калісьці пры панскай Польшчы. Мінулае здавалася цяпер далёкім сном. На задні план адыходзіла і нядаўняя крыўда: амаль пасля дваццаці год сумеснага жыцця муж пакінуў сям'ю. Будучы старшынёй калгаса, затым намеснікам старшыні, ён падпаў пад уплыў хэўры выпівак, не дбаў ні пра калгас, ні пра сям'ю, а затым наогул кудысьці з'ехаў з новай жонкай.

Алена засталася адна з трыма дзецьмі. І ўжо не думала, што калі-небудзь стане шчаслівай. Толькі шчырая праца ў калгасе прыносіла супакоенне. Дзяржава

ХЛЕБ

дапамагала ёй выхоўваць дзяцей. За стараннасць, за тое, што не пакладаючы рук працавала на карысць арцельнай гаспадаркі, людзі даверыліся ёй, выбралі брыгадзірам. Адно толькі палохала: «А раптам возьмуць верх сабутэльнікі Пархача?» Але настойлівасць адганяла трывожныя думкі: «Як бы ні сталася, — не губляцца, вытрымаць. Не звяжаць на хідныя ўсмешачкі злоснікаў, на дакор «лёгкім хлебам»... Тыдні праз два-тры пачалі вывозіць на палі ўгнаенні. Ой, як ха-

целася Алене не толькі не адстаць са сваёй чацвёртай брыгадай, а, наадварот, зрабіць больш, чым прызначыла праўленне.

— Вось што, даражэнькія, — растлумачыла яна членам сваёй брыгады, — поле наша колькі гадоў ужо не бачыла ўволю спажывы. Гною ў нас мала, будзем вазіць торф!

Так і вырашылі. Але ніхто не ведаў, як гэта робіцца. Былы аграном Фёдар Сідарук нямаведама чаму (мусіць, такі быў аграном) даў няправільнае ўказанне. Торф вывозілі на поле і скідалі на снег невялікімі кучамі. Дні тры ці чатыры працавалі так, і, напэўна, уся работа пайшла б у глум, каб не наехаў сакратар райкома партыі. Прышлося тэрмінова выпраўляць памылку: вывозіць торф разам з гноем, кампаставаць яго.

Гэты выпадак навучыў Алену да кожнай справы падыходзіць з розумам. Колькі вечароў праседзела яна за кнігамі разам з жонкай старшыні калгаса Яўгеніяй Пятроўнай Прысяжнай, якая працавала ў яе брыгадзе. У самой Алены граматы было малавата, дык дапамагала Яўгенія Пятроўна.

Не саромелася Алена пытаць і старэйшых. Добрыя людзі дзяліліся з Аленай вопытам, на непакой і старанні брыгадзіра адказвалі сумленнай працай. Вывезлі на поле гною і торфу больш, чым за ўсе мінулыя гады. Управіліся і з іншымі работамі.

Скінула зямля сваё белае покрыва, увайшлі ў берагі рэчкі, падсыхала глеба, набрынялі пупышкі дрэў. Пара сеяць. Абышла Алена палеткі і моцна задумалася.

На здымку (злева направа): Алена Цярэнцьеўна Кавальчук, Валянціна Нікіфараўна Васілюк (парторг калгаса), Яўгенія Пятроўна Прысяжная, Аляксандра Міхайлаўна Сярко (старшыня рэвізійнай камісіі калгаса).

Ўвосень зямлю не ўзаралі, хоць паводле зводак, якія даваў праўленню Міхаль Пархач, усё было ў парадку. Зноў збіралі Алена людзей на парадку. Прасачыла і за тым, каб механізатары аралі і сеялі як належыць.

У разгар сяўбы было яшчэ адно выпрабаванне. Здаўна ў брыгадзе было заведзена, што брыгадзір кожную раніцу хадзіў па хатах, склікаў на работу людзей. «Гэтак не павінна быць», — вырасыла Алена. Актыўныя калгаснікі Антон Шумік, Сцяпан Саладуха, Аляксей Ярашук, Кацярына Саўчук, Сцяпаніда Бурцік, Мар'я Асіпук, Уладзімір Асіпук і іншыя падтрымалі брыгадзіра. Але знайшліся і супраціўнікі.

— Паслухайце, шаноўныя, — сказала яна тым, каму прыйшлася не па густу дысцыпліна, — якой парой выходзілі вы калісьці на сваё поле? Як гаворыцца, чэрці яшчэ на кулачкі не біліся, а вы паспявалі ўжо ўправіцца дома і ішлі на свой загон. Дык чаму ж цяпер трэба позна выходзіць на работу?

У няспынных клопатах прайшоў першы год. Разам з членамі сваёй брыгады Алена Цярэнцьеўна пераадольвала цяжкасці, вучылася ў людзей, вучыла іх. Дысцыпліна ў брыгадзе наладзілася. Сеялі, убіралі сенажаць і збожжа, бульбу і гародніну не горш, як у іншых брыгадах. І ўпершыню ў Пясках атрымалі калгаснікі на працадзень па кілаграму збожжа, бульбу, гародніну. Праўда, яшчэ былі недаверкі.

— Год ураджайны ўдаўся, дык і на працадзень у Пясках атрымалі. Пабачым, як далей справы пойдуць, — гаварылі яны.

Але і ім давялося прыкусіць язык. Наступны год быў якраз неспрыяльны для ўраджаю. Аднак чацвёртая брыгада сабрала ўраджай не меншы леташняга. Людзі адчулі ў сабе здольнасць узяць ад зямлі тое, што яна можа даць пры дбайным, калектыўным гаспадаранні, і стараліся.

Яшчэ год — яшчэ крок уперад. Людзі пачалі ўжо гаварыць, што ў Пясках расце і на пясках. Успаміналі, як калісьці яны радаліся ўраджаю «сам—чатыры». Летась жа калгас атрымаў у сярэднім збожжа каля дзевяці цэнтнераў з гектара. Звеннявыя Мар'я Асіпук і Кацярына Саўчук сабралі па 250 цэнтнераў зялёнай масы кукурузы з гектара. Добра ўраджыўся і лён. Хлебаробы атрымалі па паўтара кілаграма збожжа на працадзень і іншыя прадукты, грошы, корм для ўласнай жывёлы.

— Але ўсё, што мы зрабілі, яшчэ толькі рошчына. — гаво-

рыць Алена Цярэнцьеўна. — Чаго варты нашы ўраджай? А вось заправім сваю зямліцу — яна не тое дасць. Сёлета вывезем гною і торфу на поле не шэсцьсот, як у мінулым годзе, а больш тысячы тон. Лубін будзем сеяць і на корм і на ўгнаенне, культурна гаспадарыць пачнем.

Брыгадзіравы словы маюць пад сабою трывалую аснову. Яшчэ да першага сакавіка брыгада вывезла на поле чатырыста тон гною і амаль столькі ж торфу. Тэмпы вывазкі ўгнаенняў не знізіліся і ў сакавіку, штодня на гэтай рабоце быў заняты трактар, дзесяць падвод. Даўно ўжо прывялі ў спраўнасць увесь сельскагаспадарчы інвентар. Звычайна зімою вельмі мала людзей выходзіла на работу, а цяпер — спраўляйся толькі на рады выдаваць.

Алена Цярэнцьеўна расказвае, што брыгада будзе змагацца за перавыкананне сацыялістычных абавязацельстваў хлебаробаў Брэстчыны.

— Сярэдняя ўраджайнасць збожжавых па вобласці ў 1958 годзе павінна скласці дзевяць, а кукурузы трыста цэнтнераў з гектара. А мы вырашылі, што можам перавысіць гэтыя паказчыкі.

— Я аж памаладзела за гэтыя гады, — гаворыць Алена Цярэнцьеўна. — Летась у партыю мяне прынялі.

Раптам Алена Цярэнцьеўна заспяшалася, пачала некуды збірацца.

— Трэба глянуць, — гаворыць яна, — як там лён канчаюць апрацоўваць, як гной возяць, бо ўвечары сесія сельсавета.

Мы прайшлі разам па вёсцы.

Алена Цярэнцьеўна паказвала гаспадарку.

— Вось нашы коні. На вясну яны выйдуць спраўнымі: корму хапае.

Затрымаліся крыху ў аўчарні.

— Гаравалі мы некалі з авечкамі. А летась Яўгенія Асіпук і Ніна Пархач узяліся за гэтую справу. Зараз яны каля трохсот авечак даглядаюць. Перавыканалі план здачы воўны. Крыху прадалі на закупкі.

Пабылі на полі, куды вывозіць брыгада гной, на брыгадным дварэ, дзе жанчыны трапалі лён. Алена Цярэнцьеўна цёпла гаварыла з людзьмі, наказвала, што рабіць заўтра.

Мы развіталіся, і яна пайшла ў сельсавет.

Гледзячы ёй услед, успомніўся змест калісьці прачытанага апавядання: «Чалавек пасадзіў звычайнае пладовае дрэўца і добра яго даглядаў. Яно прыжылося, пусціла карэнне. Неўзабаве на дрэўцы вырасла некалькі прыгожых яблык. А пазней — яно буйна цвіло і дала шмат сакавітых пладоў. Праца чалавека аплацілася стакроць». Менавіта такія вось людзі, як Алена Кавальчук, садзяць і даглядаюць прыгожыя і карысныя для людзей дрэўцы. Нялёгка ім часам бывае, асабліва, пакуль дрэўцы прыжывуць ды сіл набяруцца. Але такія людзі не шукаюць «лёгкага хлеба», а здабываюць яго гарачым імкненнем да шчасця, увасобленым у самаадданай працы.

М. МАРУШКЕВІЧ.

Брэскі раён,
калгас «Пагранічнік».

Вось яна, заўзятая брыгада ткацкага цэха Аршанскага ільнокамбіната: у цэнтры — Ганна Іванаўна Касцюковіч, навакол яе сабраліся чароднай ткачыні. На здымку (злева направа): Зіна Шасцярынёва, Валя Аланцьева, Г. І. Касцюковіч, Тамара Скапцова, Бэла Слабодкіна, Ліда Воранава, Вера Батурына і Таня Вайцяхоўская.

Фота П. Нікіціна.

Не бойцеся, дзяўчаты!

Ганна Іванаўна няспешна абыходзіць станкі свайго камплекта.

— Усё ў парадку, — супакойвае яе брыгадзір начной змены.

Але памочнік майстра ўжо заўважыла, што адзін станок «ліхаманіць», ткачыха ўвесь час звязвае нітку. Ганна Іванаўна падыйшла бліжэй, пільна ўгледзелася ў чаўнок:

— Напэўна, затупіўся мысок чаўнака, а, можа, з'явіліся задзіры, — сказала яна занепакоенай ткачысе.

Так яно і было. Да пачатку работы сваёй змены памочнік майстра паспела замяніць чаўнок і яшчэ раз абышла ўсе 28 станкоў. Сёння ёй, як ніколі, хацелася, каб яе станкі былі наладжаны ідэальна: прыдуць навічкі, выпускніцы школы ФЗН.

Яны прыйшлі ўсе разам. Кожнай не больш восемнаццаці год. Дзяўчынкі ў сініх форменных сукенках з беласнежнымі каўнерыкамі, боязна збіліся ў адну чародку. Радасна ўсхваляваныя, чакалі, калі іх паставяць за

станок. У несцыханым шуме ім здавалася:

— Не спра-ві-цеся... Не спра-ві-цеся...

Дзяўчынкі трывожна пазіралі вакол.

«Ах, вы мілыя птушаняткі», — ласкава падумала Ганна Іванаўна, азіраючы маладых работніц.

— Не бойцеся, дзяўчаты! — ветліва сказала яна.

І ў памяці ўсплыў дзень, калі восем год назад яе таксама сустрэў майстар Барыс Пятровіч Іваноў. Яна няўпэўнена ўзялася за работу памочніка майстра — наладчыка станкоў. З першых дзён на нядужыя плечы наваліліся цяжкія работы патрабавала вострага вока, вялікага ўмення. Ганне ніяк не ўдавалася адразу знайсці прычыну спынення станка.

«Што здарылася? Аварыя?» — пакутліва думала яна, разглядаючы заціхшы станок. Перабірала ў памяці ўсё, што праходзілі ў школе, і выявіла сур'ёзныя прабелы ў сваёй падрыхтоўцы. Галоўнае — адсутнасць спрыту, навыку. Было чаго разгубіцца: з-за яе прастойвалі станкі, ткачыхі не выконвалі план.

«Пайду», — ледзь не плачучы, думала яна.

Аднойчы ў хвіліну такой збянтэжанасці Аня пачула спакойны голас майстра:

— Не бойся, дзяўчына: не багі гаршкі лепяць, — сказаў ён. — Усё прыдзе. Давай глянем, на што «захварэў» станок.

Барыс Пятровіч раіў ёй: — Спачатку правер шасцерні — ці здаюць яны, потым паглядзі, як працуе чаўнок або ганок. Калі яны ў парадку, значыць знасілася што-небудзь з баявога механізма...

Твар Ганны Іванаўны пасвятлеў пры ўспамінах аб тых днях. Вось і прый-

шло ўсё: сталасць, аўтарытэт... Ёй захацелася яшчэ раз падбадзёрыць дзяўчынак, сказаць ім што-небудзь значнае. «Яны ж у жыццё ўваходзяць», — пяшчотна падумала яна і сказала:

— Не хвалюйцеся. Калі вы па-сапраўднаму палюбіце работу, — усё будзе добра.

Непрыкметна мінулі два гады. Баязлівыя птушаняткі пасталелі, выпрасталі крылле і пусціліся ў самастойны палёт, забіраючыся ўсё вышэй і вышэй.

Калі камплект упершыню атрымаў перамогу ў спаборніцтве, Ганна Іванаўна шчыра радавалася.

«Паляцелі. Трэба дапамагчы ім узняцца яшчэ вышэй», — думала яна тады.

Яшчэ вышэй — гэта значыць даць больш звышпланавай тканіны, выконваць зменныя заданні з яшчэ большым перавыкананнем. Дапамагчы ім — значыла палепшыць наладку станкоў, каб ткачыха працавала бесперабойна, своєчасова змяніць дэталі, калі знасілася, не прымушаць ткачых прастойваць з-за адсутнасці асновы — загадзя паведамляць у шліхтавальны цэх, каб прывезлі валік з новай асновай. Ганна Іванаўна доўга і цяропліва наладжвае станкі, шмат разоў правярае чаўнакі.

Яна любіць сваю работу і перадае гэтую любоў маладым ткачыхам. У яе гутарках часта гучаць словы: «рабочае сумленне», «гонар роднага камбіната».

Назіраючы за дзяўчатамі, яна захапляецца іх талентам.

Вось стройная, высокая з чорным разлётам броваў Тамара Скапцова. Па-ранейшаму ў беласнежным каўнерыку паверх сіняга халата. Сем разоў адмер, адзін раз адрэж, — такая рыса

УВАЛІКІЯ вокны цэха шэра праглядае дзень. Люмінесцэнтныя лампачкі, нібы спрачаючыся з ім, льюць роўнае святло на станкі. Ад станкоў стаіць несцыханы гуд, здаецца, што ўсё навокал грукоча.

Ганна Іванаўна ўвайшла ў цэх і быццам злілася з гэтым шумам. Яна прызвычалася да яго, як вучоны прызвычайваецца да цішыні кабінета. І як капельмайстар на слых улоўлівае фальш аднаго інструмента ў агульным аркестры, так і яна вызначае рытмічнасць работы станкоў. Яе прывычнае вуха адрознівае ў суцэльным шуме характэрны стук баявога механізма, які гулка выкідае чаўнок.

Тоня Жумянкова нядаўна стала за станок, таму не дзіва, што яна часам мае патрэбу ў дапамозе. Вось і зараз начальнік цэха Юлія Дзмітрыеўна Лапінуш дапамагае Тоні парадаі. Фота П. Нікіціна.

ўласціва Тамары. У яе прадуманы падыход да кожнай справы. Працуе спакойна, без мітусні абыходзіць свае чатыры станкі. Адзін са станкоў спыніўся, майстрыха хутка знаходзіць месца абрыву, звязвае нітку.

Яна ідзе далей па маршруту: абыходзіць станкі з пярэдняга боку, нахіляецца над тканінай — ці добра тэа станок, тут жа абразвае канцы, г. зн. чысціць палатно. Потым абыходзіць з задняга плана, глядзіць, ці няма на аснове патаўшчэнняў, шышкаватасцей, абрывае патаўшчаныя ніткі, каб не атрымалася падплечін, непатрэбнага прастою.

Так і ходзіць усю змену спакойная, дзелавітая Тамара.

У камплект Ганны Іванаўны Касцюковіч падобраліся ткачы, такія, як Тамара, — энергічныя, маладыя. Яны неяк адразу дамовіліся: за работу камплекта адказваць усім. І калі Тамара выканае зменнае заданне на 130 працэнтаў, яе суседка, Валя Аланцьева, не адстане. Часам здарыцца (бы-

ваюць такія дні), што адна з ткачых не дацягне да плана, дык абавязкова яе «выручыць» другая — закончыць змену з перавышэннем задання. Камплект у цэлым не запазычыць ніводнага метра тканіны.

— Маладая, заўзятая брыгада, — так атэстуве іх начальнік цэха Юлія Дзмітрыеўна Лапінус.

Валя Аланцьева, маладая, кволая дзяўчына, мае вялікі спрыт. Яна ўдвая хутчэй належнага ліквідуе абрыў ніткі, уважліва сочыць за асновай.

Уважлівасць уласціва ўсім ткачам камплекта. Таму з іх машын здымаюць толькі першагатаванае палатно.

Сотні станкоў шумяць у цэху. Іх упрыгожваюць чырвоныя вымпелы, якімі ўзнагароджваюцца пераможцы спаборніцтва: «Брыгада выдатнай якасці і высокай прадукцыйнасці працы». Адзін з іх яшчэ ў лістападзе быў уручаны «заўзятаму» камплекту Ганны Іванаўны Касцюковіч. Тады ткачы выканалі план на 130 працэнтаў, а ў

снежны выткалі палатна больш плана на 37,4 працэнта, у наступным месяцы — на 37,7 працэнта. Так з месяца ў месяц усё вышэй узнікаюцца маладыя ткачы ў сваім майстэрстве.

Работніцы клапоцяцца аб тым, каб выканаць ганаровыя абавязацельствы, прынятыя ў перадамайскім спаборніцтве, — выпрацаваць палатна на 38 працэнтаў звыш плана. У падарунак да саракагоддзя Беларускай Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікі цэх абавязваўся датэрмінова выканаць гадавы план і даць звыш плана 450 000 метраў тканіны.

Працоўная вахта працягваецца. Няспынным патокам ідзе палатно: ужо 200 тысяч метраў здалі ткачы дзяржаве звыш плана.

Скончылася змена. Дзяўчаты вясёлай чародкай накіраваліся да выхаду.

— Да пабачэння, Ганна Іванаўна, — сардэчна развітваліся яны з брыгадай.

Ганна Іванаўна запоўніла рапартычкі, здала

ўсё майстру, праінфармавала зменшчыка аб рабоце станкоў і заспяшчала дадому. Думы яе былі цяпер аб сям'і: ці прыйшоў Валерык са школы, ці добра ён ёй без яе...

— Ганна Іванаўна! — паклікаў яе хтосьці. Яна павярнулася і ўбачыла сваю моладзь. Радасныя, яны нешта горача абмяркоўвалі, забыўшыся на стому. Падышла бліжэй — і ў вочы кінуўся вялікі плакат: «Маланка».

«Пераймайце прыклад перадавікоў, якія перавыканалі план. Трэцяга сакавіка камплект ткачоў памочніка майстра Г. І. Касцюковіч перавыканаў план, даў звыш плана 533 метры тканіны».

Ганна Іванаўна глянула на шчаслівыя твары дзяўчат і падахвоціла:

— А больш зможам даць?

— Дадзім, — адказалі яны.

— Абавязкова дадзім, — упэўнена сказала яна, — толькі ніколі не бойцеся, дзяўчаты!

М. БАРЫСАВА.

Орша, ільнокамбінат.

У чым мая намычка?

Водгукі на пісьмо
чытачкі Л.,
апублікаванае ў № 2
за 1958 г.

ВАС НЕЛЬГА ВІНАВАЦІЦЬ...

Дарагая Л.! Прачытаўшы Ваша пісьмо, я павінна сказаць, што Вы не зрабілі памылкі, калі аднесліся да ўчынку свайго мужа так, як павінна аднесціся савецкая жанчына, якая не адчувае ўніжэння і цэніць сваю годнасць.

Я хачу падзяліцца з Вамі некаторымі не менш цяжкімі момантамі з асабістага жыцця.

У 1934 годзе, калі мне было 28 год і я мела дзяцей ва ўзросце 7, 5, 2 год і 5 дзён ад роду, мой муж кінуў мяне з дзецьмі хворую і без усякіх сродкаў да існавання. Я нават не працавала тады. Паехаў на Далёкі Усход з жанчынай, якая таксама кінула свайму мужу траіх дзяцей (яе старэйшай дачцэ было ў той час 14 год). У майго мужа хапіла сумлення цэлы год скрывацца ад нас, каб не плаціць дзецям. Аліменты для мяне былі неабходны, бо выходзіць чацвярых дзяцей на зарплату машыністкі мне было вельмі цяжка. Акрамя таго, я лічыла, што калі ён і пакінуў сваіх дзяцей, не хацеў іх выходзіць, то матэрыяльную дапамогу павінен быў ім аказваць. У гэтых адносінах я была бязлітаснай. Магчыма, мною кіравала тады жаданне помсты. Я не магла зрабіць яму большага зла, бо ён жыў на Далёкім Усходзе, а я на

Беларусі, але і гэтай помстай я псавала яго жыццё, таму што ім абодвум не хапала сродкаў, і ён не раз прасіў у мяне літасці, маліў, каб хоць зрэдку прысылала яму крыху грошай. Вельмі рэдка, але я гэта рабіла, каб даць яму лепш зразумець, які ён подлы і нізкі чалавек.

Цяжкасцей давалася перажыць шмат. Я пачала працаваць. Траіх сыноў уладзіла ў дзіцячы садзік, а меншую дачку выходзіла з дапамогай суседзяў. Вайна зноў прынесла шмат гора, але ўсё ж мы зноў сабраліся ў адну сям'ю. Жылі некаторы час хоць і вельмі бедна, але дружна, любілі і паважалі адзін аднаго. Зараз мае тры сыны ўжо жанатыя, маюць дзяцей, а я ўнукаў, якім аддаю ўсю сваю любоў. Двое сыноў живуць далёка: адзін у Семіпалацінску, другі ў Паўночнадзвінску. Яны часта пішуць і заўсёды запрашаюць мяне не толькі ў госці, але і зусім да іх жыць, выказваючы вялікую рэўнасць да трэцяга сына, з якім я зараз живу. Дачка канчае сёлета Ленінградскі педагагічны інстытут імя Герцэна. Калі атрымае работу, буду жыць з ёю, бо сыны ўжо самастойныя, маюць сем'і, а дачцэ я павінна буду дапамагчы як маральна, так і фізічна, уладзіць яе жыццё.

Дык вось што я хачу сказаць Вам, дарагая Л. Ваш адказ гэтай жанчыне быў правільны, але няправільным лічу тое, што Вы адмовіліся ад матэрыяльнай

дапамогі. Сын Ваш зразумее нягодні ўчынак бацькі, і гэта дасць яму добры прыклад у жыцці, а Вам радасна будзе ўсведамляць, што Вы самі выхавалі свайго сына. Вы жывеце ў краіне, дзе Вас не пакінуць, пра Вас не забудуць, як не забылі мяне. Цяпер я не баюся цяжкасцей, бо мне дапамаглі паставіць на ногі і выхаваць добрых дзяцей.

Любоў МАХНАЧ

г. Полацк.

ВЫ ЗРАБІЛІ НЯПРАВІЛЬНА

Хачу выказацца з поваду артыкула чытачкі Л. «У чым мая памылка?», змешчанага ў часопісе «Работніца і сялянка» за люты 1958 г. Вельмі радасна робіцца на сэрцы, калі чытаеш, як двое людзей, сагрэтых цёплым каханнем, упарта і настойліва будуюць шчаслівае жыццё. Радасна за простых савецкіх людзей, якія ўмела змагаюцца за ўласнае шчасце побач з грамадскім. Моцна перажываў я, чытаючы Ваш расказ, і прыйшоў да вываду, што Вы зрабілі няправільна. Тое, што здабываецца ў вялікай цяжкай працы, ва ўпартай барацьбе з жыццём, заваёўваецца з боем, чалавек павінен цаніць без канца і краю, не выпускаць са сваіх рук. У барацьбе за сваё шчасце Вы зрабілі адно няправільнае адступленне і прайгралі бой. З Ваших слоў відаць, што муж і пазней кахаў Вас і высока цаніў Вашу чалавечую годнасць, хацеў убачыць працягнутую яму Вашу руку.

Вайна прынесла шмат непрыемнасцей у жыццё кожнага савецкага чалавека. Кожнаму з нас яна зрабіла не адну рану ў сэрцы. Патрэбна шмат сіл і ўмення, каб іх залячыць. А Вы, дарагая чытачка Л., не здолелі залячыць сваю рану. У гэтым Ваша непапраўная памылка. Яна яшчэ доўга не будзе даваць Вам спакою. Сын зразумее Вас толькі тады, калі стане самастойным чалавекам, знойдзе сваё шчасце ў самастойным жыцці і правільна яго ацэніць.

Мікалай СІВЕЦ

г. Мінск.

ПРА ТАКОГА МУЖА НЕ ВАРТА ЎСПАМІНАЦЬ

Дарагая чытачка Л.! Я прачытала Ваш допіс пад назвай «У чым мая памылка?» і хоць, як і Вы, ні разу не пісала ў часопіс, усё ж захацелася выказаць свае думкі так, як умею.

Вы пражылі нялёгкае жыццё. Вельмі кахалі мужа. Не шкадуючы свайго здароўя, працавалі ў дзве змены, каб дапамагчы мужу, калі ён захварэў.

Вы не здрадзілі і ў Айчынную вайну. З маленькім сынам жылі і чакалі бацьку. Вы верылі, што Ваша каханне пераможа і муж вернецца з вайны, але...

Вінаваты ва ўсім Ваш муж. Ён хутка забыў Вашу каханне, забыў і тое, што Вы дзеля яго працавалі ўдвая, забыў і сына.

Ваш сын не можа яго назваць бацькам. Не, гэта не бацька, які кідае жонку і сына, каб прытуліцца да зусім чужой жанчыны, якая прывабіла добрай кватэрай.

Дарагая Л., Вас непакоіць, як сын зразумее Ваш разрыў з мужам. Мне здаецца, што Вы яго выхавалі ў духу савецкага патрыятызму. Ваш сын правільна зразумее памылкі бацькі і не пойдзе яго дарогай.

Вы павінны ганарыцца, што без дапамогі бацькі выгадавалі сына, а пра такога мужа не варта і ўспамінаць.

НАДЧУК Е.

г. Брэст.

Як узніклі розныя формы рэлігіі

Чытачка Л. В. Верамеева з Гомеля просіць растлумачыць, чаму існуюць розныя рэлігіі.

АСНОўНАЙ прычынай узнікнення рэлігіі, як фальшывага, скажонага светапогляду, з'яўляецца страх чалавека перад прыгнятачымі яго знешнімі сіламі, слабасць і няздольнасць змагацца з імі. Гэта—агульная прычына ўсіх і ўсякіх рэлігійных уяўленняў, але праяўляецца яна па-рознаму ў розных умовах.

Шматвяковая гісторыя развіцця рэлігіі ведае мноства самых разнастайных яе форм. Пры аднолькавых умовах існавання ў розных народаў узніклі сродныя вераванні. Розныя ж формы рэлігіі маюць свае прычыны ў розных баках чалавечай практыкі, працоўнай дзейнасці, звязаны з рознымі відамі грамадскіх адносін. У залежнасці ад характару практычнай дзейнасці чалавека ўзнікае тая ці іншая форма рэлігіі, тыя ці іншыя рэлігійныя ўяўленні. Напрыклад, вобраз лесуна ўзнік у выніку страху, які адчуваўся не наогул чалавекам, а пэўным чалавекам, скажам, рускім селянінам-земляробам, які змагаўся на працягу многіх стагоддзяў з лесам, адваджаў у яго зямлю для земляробчай гаспадаркі, мог у лесе збіцца з дарогі, заблудзіцца. Гэтае пачуццё бессвядомага страху земляроба перад лесам і ўвасоблена ў вобразе лесуна. Вобраз вадзяніка ўзнік у выніку страху, які адчувалі перад небяспечнай воднай стыхіяй народы, што жылі ля берагоў рэк, азёр, мораў і займаліся рыбалоўствам, паляваннем на марскіх жывёлін.

Рэлігійныя вераванні і звязаныя з імі абрады настолькі разнастайны ў розных народаў, у розных краінах і ў розныя эпохі, настолькі часта непадобны паміж сабою, што ахарактарызаваць усе вядомыя навуцы формы рэлігіі—справа надзвычай цяжкая. Даволі сказаць, што толькі ў наш час на зямлі існуе каля 800 вераванняў. Рамкі гэтага артыкула дазваляюць спыніцца на характарыстыцы толькі некаторых форм рэлігіі, якія існавалі ў мінулым і цяпер.

Элементарнымі формамі першабытнай рэлігіі з'яўля-

юцца фетышызм (пакланенне прадметам—фетышам—раслінам, каменням, гарам, Сонцу, Месяцу і да т. п.), татэмізм (фальшывае перакананне ў існаванні блізкай сувязі паміж людзьмі і якім-небудзь відам жывёлы або расліны), анімізм (вера ў існаванне душы, духаў). Адзначаныя формы першабытнай рэлігіі выраслі з розных бакоў практычнай дзейнасці першабытнага чалавека.

Для класавага грамадства, якое нараджалася, характэрнай формай рэлігіі быў палітэізм, г. зн. адначасовае пакланенне многім багам з выдзяленнем вышэйшых і галоўных багоў. Палітэізм узнік у выніку страху і бяссілля, якое адчувалася працоўным чалавекам перад тымі, хто меў у сваіх руках багацце, прылады і сродкі вытворчасці. Падобна да чалавечых адносін (падзел на маёмасныя групы, класы) людзі падзялялі і сваіх багоў на вышэйшых і ніжэйшых. Чым больш магутным і ўладарным становіўся рабаўладальнік, тым вышэй у нябёсы падымаліся багі.

Умацаванне і развіццё класавага эксплуатацыйнага ладу абумовіла пераход ад палітэізма да манатэізма, г. зн. аднабожжа. Адзіны бог на небе ўзнік тады, калі на чале дзяржаўнай улады класавага грамадства становіцца рознага рода самадзержцы—цары, фараоны, князі і іншыя дэспаты. Нябесная манархія ўзнікла як адлюстраванне зямной манархіі. Па вобразу зямнога дэспата быў створаны і дэспат нябесны.

Гістарычна першай формай манатэістычнай рэлігіі была іудзейская рэлігія. Яна ўзнікла ў Палесціне каля 1000 год да нашай эры, калі там сфарміравалася рабаўладальніцкая старажытнаізраільская дзяржава на чале з царом. У гэтых умовах паступова склаліся ўяўленні, што бог Ягве—адзіны нябесны цар.

Як ідэалагічнае адлюстраванне змены рабаўладальніцкага ладу феадальным узнікаюць тры асноўныя формы існуючых і цяпер сусветных рэлігій: хрысціянства (I—II стагоддзі нашай эры), іслам (VII стагоддзе нашай эры) і

будызм (VI стагоддзе да нашай эры).

Французскі гісторык рэлігіі камуніст Шарль Эншлен трапіна заўважыў: Хрыстос перамог таму, што пацярпеў паражэнне Спартак. Не толькі хрысціянства, але і іншыя сусветныя рэлігіі ўзніклі і хутка распаўсюджваліся іменна ў эпоху разгрому паўстанняў рабоў і жорсткага расчаравання эксплуатаемых мас. Прыгнечанасць, страх і адчай, усведамленне безвыходнасці, расчараванне ў сваіх сілах міжвольна прыводзілі да містычнай веры ў божых «выратавальнікаў». Так узнікла вучэнне аб Хрысце ў хрысціянстве, вучэнне аб Будзе ў будызме, вучэнне аб Магамеце ў ісламе.

У перыяд паступовага развіцця капіталістычных адносін на глебе той ці іншай сусветнай рэлігіі зараджаецца сектанцкі рух веруючых, якія адкалоліся ад пануючай царквы і прынялі новае рэлігійнае вучэнне.

Асноўнай, важнейшай адзнакай усіх форм рэлігіі і сектанцтва з'яўляецца сляпая вера ў існаванне звышнатуральнага свету. Гэтая вера заўсёды адыгрывала і працягвае адыгрываць рэакцыйную ролю. У дакласавым грамадстве вера ў звышнатуральны свет, вера ў духаў усыпляла свядомасць

людзей, рабіла іх няздольнымі да барацьбы са стыхійнымі сіламі прыроды. Дзікія забабоны першабытнай рэлігіі перашкаджалі пазнанню прыроды, тармазілі развіццё прадукцыйных сіл і духоўны рост самога чалавека.

Яшчэ больш згубна рэакцыйная роля рэлігіі выяўляецца ў класавым грамадстве. У руках эксплуатацыйнай рэлігіі служыць зброяй уціску і прыгнечання соцень мільёнаў абяздоленых людзей працы. Яна апраўдвае рабскія ўмовы жыцця працоўных, асуджае іх на галечу, цемру і невучтва. Тысячагоддзямі рэлігія ўнушае веруючым ідэю непраціўлення злу, рашуча адвяргае класавую барацьбу супроць эксплуатацыйнай, асвятляе, падфарбоўвае, падсалоджвае ланцугі няволі, перашкаджае працоўным масам распазнаць сапраўдных класавых ворагаў. Каб змякчыць і паралізаваць узрывы класавай барацьбы, прапаведнікі рэлігіі выходзяць у веруючых нянавісць да жыццёвых інтарэсаў і патрэб, прыхільнасць да ўсяго мёртвага, старога, што адыходзіць. У інтарэсах эксплуатацыйнай абаронцы царквы прабуюць пераканаць працоўных, што адзіным і надзейным вырашэннем усіх зямных няшчасцяў з'яўляецца

міфічнае царства ў загробным свеце, а не сацыялістычнае пераўтварэнне грамадства.

У наш час рэлігійныя арганізацыі ў краінах капіталу актыўна падтрымліваюць пачынаючы імперыялізм, апраўдваюць расавыя фашысцкія тэорыі, каланіяльны разбой, разбэшчаны тэрор супроць камуністычных партый, супроць нацыянальна-вызваленчага руху, супроць працоўных. Гэта ж факт, што веруючыя ў бога прэм'ер-міністр Англіі Ідэн і прэм'ер-міністр Францыі Гі Малэ пасля паклонаў перад крыжам аддалі загад англійскім і французскім войскам пачаць агрэсіўную вайну супроць Егіпта, забіваюць ні ў чым не вінаватых жанчын, старых і дзяцей. А колькі гора і слёз прынесла народам кровапралітная вайна ў Алжыры! Наёмныя французскія войскі, якія складаюцца з людзей «веруючых» у бога, маюць у сваім асяроддзі і свяшчэннікаў. Яны благаслаўляюць забойства людзей і служыць малебны за перамогу той зброі, якую забіваюць безабаронных арабаў у Алжыры. Сусветная грамадская думка абурана дзеяннямі «веруючых» паноў урада Францыі, па загаду якіх французскія самалёты скінулі бомбы на мірнае паселішча Сакіет-

Сідзі-Юсеф у Тунісе. Кіруючыя дзеячы англійскага ўрада не шкадуюць слоў аб міралюбнасці, гуманнасці, братэрстве, але на справе не робяць ніякіх захадаў, каб спыніць зверскае знішчэнне людзей. Наадварот, прыкрываючыся крыжам, верай у бога, яны аддаюць загады забіваць людзей. Хіба гэта справядліва? Англійскія самалёты бамбардзіруюць паселішчы маленкай Йеменскай дзяржавы, забіваюць дзяцей і старых, і гэта не лічыцца парушэннем рэлігійнай маралі таму, што гінучы ад бомб людзі з цёмным колерам скуры.

У нашай краіне служыцелі праваслаўнай царквы (як і служыцелі іншых царкваў) займаюць пазіцыі лаяльных адносін да савецкай улады. Гэта мае, бясспрэчна, становішча значэнне. Аднак ідэалогія праваслаўнай царквы, як і рэлігійных устаноў іншых веравызнанняў, застаецца антынавуковай, глыбока рэакцыйнай, несумяшчальнай з камунізмам.

За 40 год Савецкай улады становішча рэлігіі ў нашым грамадстве змянілася карэнным чынам. Яе ўплыў рэзка знізіўся. Савецкія людзі ў пераважнай большасці з'яўляюцца атеістамі. Яны не вераць у рэлігійныя забабоны. Аднак дзені-дзе і ў нашым грамадстве можна яшчэ сустрэць людзей, якія ходзяць у царкву, касцёлы, наведваюць розныя секты, трымаюцца рэлігійных свят, вячаюцца ў царкве і г. д. Людзям, якія не вызваліліся яшчэ ад забабонаў, рэлігія перашкаджае стаць актыўнымі і свядомымі будаўнікамі камунізма.

Савецкім людзям, якія будуць камунізм, з рэлігіяй не па дарозе. Не ў рэлігіі, а ў навуцы, у марксізме-ленінізме яны бачаць надзейны і правільны сродак вырашэння ўсіх задач пабудовы камуністычнага грамадства.

А. КРАСНОЎ,

кандыдат філасофскіх навук.

«ЧАЯПІЦЕ У МЫЦІШЧАХ» —

карціна выдатнага рускага жывапісца В. Г. Пярова.

Мастак не раз звяртаўся ў сваёй творчасці да антырэлігійнай тэмы. «Пропаведзь на сяле», «Сельскі хрэсны ход на вялікідзень» і змешчаная намі карціна «Чаяпіце ў Мыцішчах» — бязлітасная сатыра на сытых служыцеляў царквы.

Вось ён, заплыўшы ад тлушчу манах, — што яму да гэтай працягнутае рукі змардаванага салдата-інеаліда, што яму да гэтага галоднага, змучанага дзіцяці?

«Ідзіце, бог падасць» — вось што чытаем мы ва ўсім абліччы гэтага «боскага слугі»...

Мікола ЛУПСЯКОЎ

Летнім вечарам

Апавяданне

Мал. Ю. Пучынскага

У НЯДЗЕЛЮ Нэля апранула квяцістую сукенку, новыя туфлі, за якія заплаціла больш як дзвесце рублёў, старанна запляла свае чорныя бліскучыя косы, троху напудрылася нават і падалася ў клуб на вечарынку. Ішла яна саромячыся, бо ўсе на яе пазіралі, а тут яшчэ гэтая абнова... Яна нават хацела павярнуць назад, дадому, але вельмі ж ужо прыгожа ўздыхаў у клубе баян. Чуваць былі смех і тупат ног — у клубе танцавалі.

Ішла яна на танцы ўпершыню, і ногі яе часам падкошваліся ад страху, а абцасы на новых туфлях здаваліся занадта высокімі, праз гэта балелі пальцы ног і на твары выступаў пот, які яна раз-по-раз выцірала хусцінкай. Можна б усё ж і вярнулася яна, ды напаткала сяброўку Марысю, разам з якой канчала школу. Удзвюх і дайшлі да клуба. Забраліся ў самы далёкі кут і ўжо адтуль сачылі за танцамі. Між танцораў Нэля ўбачыла Марціна — нядаўняга камбайнера з МТС. У шэрым касцюме пры гальштуку і ў капелюшы ён важна танцаваў вальс з Марусяй Брыцько і час-ад-часу нашэптаў ёй нешта на вуха, ад чаго Маруся гучна смяялася. Адзін раз яго позірк слізгануў быў па Нэлі і раптам спыніўся на яе твары. Яна ўбачыла каштанавыя ўважлівыя вочы і прачытала ў іх раптоўнае захапленне і радасць.

Як скончыўся вальс, Марцін прабраўся да сцяны, спыніўся перад Нэляй і, насмешліва кланяючыся, сказаў:

— Добры дзень, Нэля бацькаўна!

— Добры дзень! — адказала яна.

— Можна станцуем?

Ёй зрабілася чамусьці сорамна. Яна вырвала руку з-пад пахі Марысі і кінулася да выхаду. Збегла па ганку і шпарка пайшла, не азіраючыся, а баяніст у гэты час, быццам на злосць ёй, зайграў «Адзінокую гармонь» — самую яе любімую.

Кладучыся спаць, Марцін у гэты вечар казаў сваёй маці:

— А Нэля Іванчыкава, мама, а? Як вырасла! Была ўсё падлетак, малая ды малая, аж вунь як выгнала яе! Хоць замуж аддавай. Такую сукенку надзела! Такія туфлі! Косы запляла — ну, у горадзе і там такога не знойдзеш.

— Яна, сыноч, працавітая, — адказала маці. — Без бацькі жыве, спадзявацца няма на каго. Гэта ж, бывала, пакуль у школу — увесь агарод праполе, а ў канікулы — штодзень у полі. Усё сама зарабіла, з мазалі набыла...

Марцін уздыхнуў моўчкі і лёг у ложка. Ён доўга варочаўся, некалькі разоў прыўзняўся на локцях, потым гукнуў:

— Мама!

— Ну, што, сыноч? — азвалася маці.

— А даўно гэтая Нэля на пагулянку ходзіць?

— На пагулянку, кажаш? Нешта не бачыла я. А што?

— Нічога. Уздумалася — во і запытаўся.

— Спі, сыноч, спі і не думай, бо яна табе не раўня. Яна дзяўчына сумленая, працавітая і шчырая. Ты не зарся на яе, бо табе абы пагуляць, час правесці. Не збівай дзеўку з дарогі.

— Што вы, мама! — падняўся на локцях Марцін. — І не думаў нават. Каб я ды пайшоў на такое! Я ж толькі ўспомніў. І не крыўдуйце на мяне дарэмна...

Рос непрыкметны, рос ды раптам расцвіў бутон. Па ўсёй вёсцы загаварылі: ды якая Нэля прыгожая, ды якая добрая, ды якая працавітая!..

Марцін праз дзень пайшоў на працу ў калгас. Вязалі жыта ўслед за жняўраю на далёкім полі дзяўчаты, Марцін і яшчэ два хлопцы, што прыехалі на канікулы. Дзяўчаты прынеслі збанкі з вадою, саставілі два снапы і ў ценю, між кветкамі курынай слепаты і званца, паставілі збанкі, прыкрыўшы іх касынкаю.

Дзень гарачы, духмяны, скачуць, уцякаючы, конікі, сакоча жняўрка, а рукі шпарка круцяць перавяслы, шпарка згра-

баюць нажатае, вяжуць снапы. Ой, глядзі, адстанеш, Марцін! Вунь дзяўчына ў квяцістай сукенцы, ідзе наперадзе ўсіх, яе рукі не ведаюць стомы, часам яна нават наганяе самую жняўку і тады цяжка разгінаецца, прытрымліваючыся за паясніцу. Але і Марцін не зломак — нездарма займаўся ў гімнастычнай секцыі. Сноп за снопам, сноп за снопам — і ўсё бліжэй дзяўчына. Вось бы дагнаць яе на завароце, там, дзе поле канчаецца. Можна было б пастаяць разам, перамоўціца словам. І Марцін спяшаецца. Нарэшце ж такі! Цяпер яны працуюць поплич. Вось і канец поля, жняўка робіць тут заварот.

— Добрае раніцы, Нэля бацькаўна! — жартуючы, кажа Марцін. І раптам — сціхае. Няўжо гэта Нэліны вочы? Вочы вялікія, удумліва-строгія і таму вельмі прыгожыя. Наперадзе, за полем, стромкі абрыў, відаць Дняпро. Часам ветрык пройдзеца па твары — халодны, жаданы. Нэліны вочы цяплюць, позірк расплываецца, і на засмяглых губах з'яўляецца прыязная ўсмішка. Але ўсмішка гэта прызначаецца не Марціну, а Дняпру і лугам, на якія яна любіць.

— Нэля, — міжвольна выдыхае Марцін. — Якая вы прыгожанькая, Нэля! Далібог, не ведаў...

Нэля ўспыхвае, як макаў цвет, і адварочваецца.

— Чаго гэта вы ў поле выйшлі? — злосна пытаецца яна. — Вы ж не калгаснік, а камбайнер МТС.

— Мяне прывяло сюды, Нэлечка, шчырае пачуццё братняй дапамогі. Да таго ж мая маці калгасніца.

— А кажуць, што вас выгналі з МТС, — яшчэ выпальвае Нэля.

— Гэта няпраўда, — уздыхае Марцін. — Сам пакінуў. Але я ніколі не вінаваты. Ёсць у камбайне такая драбязлівая дэтэліна — зорачкай завецца. Драбязлівая, а важная. Вось я цішком і назапасіў сабе гэтых зорчак, а начальства пранюхала... Нэля, давайце сустрэнемся сёння... вечарам...

Нэля спачатку пазірае на яго здзіўлена, потым твар яе бляднее, а губы ўздрыгваюць ад крыўды. Яна ўзмахвае рукою, адварочваецца і з усіх ног кідаецца да жняўкі — вязаць, вязаць снапы...

Вечар, як і ўсякі вечар пры Дняпры ўлетку. Цесная вулачка, абапал якой густыя вішнёвыя і слівавыя сады. Галіны з яшчэ зеленаватымі слівамі звесаюць цераз агарожу ў вулачку. Пахне вішнёвай смалой, слівамі, мёдам. Вулачка выходзіць да самага Дняпра. Шырокая паласа вады як бы застыла, толькі відаць дзе-ні-дзе ледзь прыкметныя віры. У бера-

гах гуляе дробная рыба. Часам далёка ў лазнях нешта моцна бабахне, быццам разам абваліўся ў Дняпро ўвесь бераг. Гэта ўдарыў хвостом па вадзе сом, і аж адгукнулася рэха ў лазнях. Рыпачы ўключыны, чутны галасы — жанчыны вяртаюцца ў лодцы з таго боку, даілі кароў. У вадзе купаюцца зоры, лазнякі, цень лодкі, неба і ўся вёска патанула ў ёй, як у казцы. Вузкі човен прамільгне, ледзь прыкметны, і адразу ж знікне, як і не было яго зусім. Праімчыцца некім ссечаная і кінутая ў вадку лазовая галіна, і зноў Дняпро як бы застывае ў нерухомаці. Люстра, а не Дняпро. Сапраўдная казка жыцця, дзіўнае жывое хараство яго. А вось ужо і песні. Вялікая абшыванка хлапцоў і дзяўчат, у цемні падобных на букет палавых рамонак, рассыпаных па бартах, імчыцца некуды па плыні. Дзве-тры пары вёслаў падаюць у вадку адначасова, і гучыць песня. Узнёслы дзявочы голас запявае:

Ой, у лесе пры даліне
Чырвона каліна...

І адразу падхоплівае песню ўвесь хор. Добра спяваць плывучы.

— Што вы, што вы, Нэля, нічога не станецца, — казаў у гэты час Марцін, адмыкаючы сваю невялікую лодку, якая стаяла на прыколе ля Дняпра.

— Праедземся, падзіваемся на Дняпро, на берагі, ды і назад. Сумна ж во так. І мне і вам сумна па аднаму.

Рука трымцела ў Марціна, ніяк не трапляла ключом, куды трэба. Нэля, па-святочнаму апранутая, чарнявая, стаяла блізка ад яго, цярдліва чакала, калі ён адымае і сапхне на вадку лодку. Тут жа, на зямлі, ляжала гітара, якую Марцін захапіў з сабою, а на гітары пераможна ўзвышаўся высокі Марцінаў капялюш. Сёння пад вечар Марцін нават пабыў у свайго закадычнага сябрука Рыгора Галузы.

— Ну, брат, віншуй, — паведаміў яму Марцін. — Нэля Іванчыкава згадзілася са мною на лодцы катацца.

— Так то яно так, — сказаў Рыгор і дакорліва пакруціў галавой, — а ўсё ж гэта нядобра. Наўмысна ж ты. І провады тыя таксама. Прыкра... Ну, пакатацца гэта ты, канешне, можаш і яна таксама. А ўсё ж нядобра. Глядзі, што яна з-за свае дабраты...

Вечар цёплы, духмяны, рука пацее і ключ увесь час коўзаецца.

— Мы далёка і не паплывем, Нэля. Вунь да таго завароту, да тых вунь віроў, а тады назад. Там самоў паслухаем, як гуляюць...

Нарэшце замок паддаецца, ланцуг скінуты, і Марцін спіхае лёгкую лодку на вадку. Утрымліваючы яе за ланцуг, ён кажа да Нэлі:

— Калі ласка, заходзьце. Ды вазьміце там на зямлі вясло, будзеце трымаць лодку, пакуль я схаджу па гітару і капялюш.

— А я сама забяру ўсё адразу, — кажа Нэля, і яе галасок гучыць для Марціна, як самая лепшая музыка.

— Што вы! — палюхаецца ён. — Я сам!

Але Нэля ўжо спяшаецца да лодкі — з гітарай, капелюшом і вяслом. З яго капелюшом! Яна заходзіць у пласкадонку, прымошчваецца пасярод яе на сядзенні. Услед за ёю лёгка ўскаквае Марцін. Лодка зыбаецца на паверхні вады, і ад яе разыходзяцца ледзь прыкметныя хвалі густой, як масла, вады. Пачынаюць качацца зоры і ўся вулачка з парканам і слівавымі ды вішнёвымі дрэвамі.

Парадзіла ды і спаць палажыла
У зялёнай дуброве...

даносіцца здалёк, з той квяцістай, упрыгожанай як бы самімі рамонкамі, абшыванкі.

— Цёлка, цёлка, цёлка!.. — кліча нейкая жанчына і ў адказ ля рукава, што ўліваецца ў Дняпро, чутно даверлівае прызнае мычанне.

Калі і як вылятае лодка на сярэдзіну Дняпра — гэтага ніколі не заўважыш. Здаецца, толькі што быў ля берага, аж ужо і берага няма, і вулачка няма, і двароў, і таго знаёмага рукава, што ўліваецца ў Дняпро, таксама няма, а імчыцца лодка наперад — лёгкая дарагая пасудзінка. Працаваць вяслом зусім не трэба, хіба толькі скіраваць, калі круты заварот, або вялікі плёс, або якая пясчаная каса, што цягнецца ледзь не да сярэдзіны ракі.

— Я, Нэля, дарэмна пацярпеў ад начальства, — кажа Марцін, разважыўшы, што з гэтага лепш за ўсё пачаць сёння размову, бо Нэля зусім нядаўна скончыла школу. — Слоў няма: МТС перадавая, але ўсякіх непаладак там вельмі многа. Дырэктар — зажимшчык крытыкі. Вось мы і сцапіліся з ім. Я выступіў на сходзе і давай яго крыць! Дык яны тады да мяне на арграт і знайшлі гэтыя зорчкі. Хм! — кажа Марцін і высакадумна круціць галавою. — Не адзін жа я так ра-

біў, ёсць і іншыя. А пацярпеў я. І вось цяпер думаю працаваць у калгасе, на ўсякай выпадковай рабоце, каб не несці адказнасці. Хопіць з мяне і гэтая гора, — і Марцін цяжка ўздыхае.

— Мы, Марцін Андрэевіч, далёка заплылі, — неспакойна кажа Нэля. — Паварочваць трэба.

— Што вы, Нэлечка. Праплывем яшчэ крышку, а тады завернем. Хочаце, сыграю на гітары?

— Не, спачатку завярніце.

— Дык жа тады веславаць трэба.

— А я сяду на вёслы, а вы іграйце.

— Э, не! — кажа Марцін. — Вялікае дзякуй. Каб вы ды мяне везлі. Зробім так. Праплывем назад да вёскі, а тады завернем і зноў па плыні. Во тады я вам і сыграю. Добра?

— Добра, — згодна ківае Нэля галавою.

— Во тады я вам і сыграю, — паўтарае Марцін, заварочваючы лодку.

Насупраць плыні ісці цяжка, і Марцін скіроўвае лодку пад самы бераг. Узмах за ўзмахам, узмах за ўзмахам, узмах за ўзмахам — і вось ужо і той рукаў, ля якога нядаўна мычалі цялушка. На беразе, у траве — усюды па лузе — заўзятая спяваюць конікі. Крычаць дзеркачы. У вёсцы ўжо ўспыхнула электрычнасць, і на слупе, што ля вулчкі, цьмяна гарыць электралямп, асвятляючы днішчы лодак і чаўноў ды ваду ў глыбокіх слядах. На захадзе ледзь прыкметна, але ўсё яшчэ барвае неба. У берагах рукава або, інакш, пратокі заўзятая гамоняць жабы. Здалёк гэты гоман наганяе толькі сум і дрымоту, а тут, зблізку, ён слухаецца не вельмі каб з прыемнасцю. Змораныя за дзень рукі і ногі млеюць, просяць адпачынку і не жадаюць яго.

— Нэля!..

— Ну? — адказвае яна ціха і спрыяльна.

— Вы можаце пакахаць мяне... калі-небудзь?

— Адкуль жа я ведаю?

— Я памёр бы ад шчасця, — шчыра прызнаецца ён.

— Ад шчасця не паміраюць, Марцін, — стала заўважае Нэля.

— Вулчка насупраць. Завярнуць?

— Што ж, завярніце...

Лодка паварочваецца і зноў нячутна імчыцца па плыні. Марцін бярэ гітару, прабуе лады, іграе вальс, потым розныя жаласныя песні, розныя танцы. І з кожным разам іграе ўсё менш ахвотна. Раптам з ім нешта сталася. Ён прыціскае струны ўсёй рукою, кідае гітару на дно лодкі і схіляе галаву.

— Чаго гэта вы? — пытаецца Нэля. — Іграйце, вы ж добра іграеце.

— Не хочацца, — кажа Марцін і сядзіць сагнуўшыся, увесь у паныласці. Так моўчкі, яна трохі здзіўленая, а ён усё больш і больш пахмурнеючы, гойдаюцца на плыні вельмі доўгі час. Ужо нават начным холадам патыхае. І тады пачынаюць маўчаць з-за ўпартасці адзін перад адным. Панылыя думкі, відаць, усё больш і больш авалодваюць Марцінам, крыўда, падобная на плач, падступаеца ўсё настойлівей. Нарэшце, ён не вытрымлівае. Неяк жаласліва ўсміхнуўшыся, хапае вясло, узмахвае ім і заварочвае лодку.

— Час дахаты, — глуха кажа ён.

— Праўда, — згаджаецца яна. — Час...

Марцін вяслюе насупраць плыні і незадаволена хмурыцца. Сумныя думкі ўсё больш непакояць яго. Навошта ён зрабіў усё гэта? Навошта маніць усім, у тым ліку і Нэлі, што яго выгналі з МТС за крытыку? Няпраўда гэта! Яго зусім і не выгналі — ён сам пакінуў работу. Пакінуў, бо вельмі ж ужо чапляліся за тое, што неахайна адносіўся да машын, часта прастойваў, выпіваў і ўсюды і перад усімі выстаўляўся, як чалавек, няправільна пацярпеўшы. Навошта рысаваўся ён перад Нэляй у гэты прыгожы летні вечар? Думаў закрануць, расчуліць яе, каб пасля ўцерціся ў давер'е? Навошта ўсё гэта яму — няўжо для таго, каб абдурваць іншых? І хіба з чыстымі намерамі запрасіў ён Нэлю пакатацца? Не, канешне. Ён выгінаўся, клянчыў, і яна, паверыўшы ў шчырасць, сказала:

— Ну што ж, калі вы так жадаеце, — няхай будзе па-вашаму...

Ён маніў ёй, як толькі мог, выстаўляўся чалавекам жаласным. Ён нават прабаваў у лодцы іграць на гітары, тады як іграць яму зусім не хацелася. Да чаго ж давядзе яго ўсё гэта? Сёння пакінуў МТС, заўтра прагоняць з калгаса. Ды ён жа па сутнасці ўжо амаль адбіўся ад гурту, ад маці. Гэта ж

Вясенні матыў

Зноў вясна ў туманах белых
Перайшла хрыбты і горы.
І, упэўнена і смела,
Мінавала ўсе дзозоры...

Зноў шпакоўні спеў птушыны
Ловяць прагна на світанні...
У сэрцы кожная дзяўчына
Носіць полымя кахання.

Васіль КЛІМЯНКОЎ

яна сказала: «Спі, сыноч, спі і не думай, бо яна табе не раўня». І ён таксама думаў, што яна яму не раўня. Ён адчуў гэта адразу ж, як толькі ўбачыў яе ў клубе, і менавіта таму вырашыў убіцца ў яе давер'е. На другі пасля таго вечар ён паспрабаваў правесці яе і, як заўсёды, адчуў нейкую прыкрасць. Але ён вырашыў змагацца з самім сабою, з гэтай прыкрасцю. Аднак жа сумленне тачыла яго, нават яшчэ там, у МТС. Закадычны сябар, Рыгор Галуза, і той незадаволена паморшчыўся, калі ён памянуў пра Нэлю. Сумленныя ж людзі ўсюды аднолькавыя...

Яму прыкра стала за самога сябе, і ён адкінуў прэч гітару і завярнуў лодку. Не адразу так сталася. Яно збіралася месяцамі, тыднямі — на сходах, пры сустрэчах з людзьмі — і цяпер перад прыгажуняй Нэляй, у гэты летні, не падобны на іншыя, вечар, раптам загаварыла. Загаварыла свядомасць, тая свядомасць, якая ўбіралася ім разам з малаком маці, і ён як быццам рады гэтаму...

Спакойны Дняпро пры святле зорак купае ў берагах лані і дрэвы. Пад вяслом булькоча вада. Здалёк набліжаецца новая песня — гэта вяртаецца тая абшыванка з рамонамі. Марцін уздыхае і гоніць лодку к берагу...

Пахнуць вішні і слівы, што даспяваюць. Дняпро, увабраўшы ў сябе ўвесь свет — усе зоры, і неба, і берагі з вёскаю, — коціць свае воды, як самая казка. І ўжо зусім блізка чутна зладжаная песня з той абшыванкі, што прайшла паўз вулчку вечара.

І ўсё гэта памалу набывае для Марціна новае значэнне і новае гучанне. Толькі вось прыкрасць па-ранейшаму ўпарта не дае спакою.

Ён ставіць лодку на прыкол, а Нэля кажа:

— Дзякуй вам, Марцін Андрэевіч, за тое, што сыгралі.

Ну, я пайшла. Дабранач!

— Дабранач! — адказвае Марцін.

А як яна пайшла — ён разгінаецца і надоўга летуценна задумваецца. Быццам ён стаіць перад новым светам, поўным вялікага шчасця, бо ўсё ад яго, Марціна, залежыць.

А. І. УЛЬЯНАВА

ДЗІЦЯЧЫЯ І ШКОЛЬНЫЯ ГАДЫ ІЛЬІЧА

(Урывак)

ЧЫТАЦЬ Валодзя вывучыўся ў маці ў год пяць. І ён і сястра Оля, якая навучалася адначасова з ім, вельмі палюбілі чытанне і ахвотна чыталі дзіцячыя кнігі і часопісы, якія ў вялікай колькасці атрымліваў наш бацька. Пачалі яны хутка чытаць і апавяданні з рускай гісторыі, завучвалі вершы.

Любімым вершам Валодзі, калі яму было год сем — восем, была «Песня бабыля».

Асабліва любімых кніг ва Уладзіміра Ільіча ў дзяцінстве не было. Ахвотна чытаў ён часопіс «Дзіцячае чытанне». Начытаўшыся, ён бег з сястрой гуляць, прычым, як было ўжо сказана, любіў больш шумныя, рухавыя гульні. Летам яны беглі на двор і ў сад, лазілі на дрэвы, гулялі разам з намі, дзвюма старэйшымі, у «чорную палачку» (цяпер гэтая гульня называецца, здаецца, «палачкай-стукалкай»). Валодзя вельмі любіў гэтую гульню, а пазней — кракет. Зімой катаўся на санках з гары, якую наладжвалі ў нас на дварэ, і гуляў у снежкі з таварышамі.

Памятаю, як на грамадскім катку, які наладжвалі ў Сімбірску, ён і старэйшы брат Саша каталіся на каньках з высокіх гор, з якіх і на санках спачатку страшна было ляцець — такія яны былі крутыя. Сагнуцца спачатку ў тры пагібелі на верхняй, самай крутой частцы гары, потым паступова выпростваюцца і доўга-доўга коцяцца па раскаце ўжо ва ўвесь рост. Я толькі з зайздрасцю пазірала на іх, а пераймаць іх не адважвалася. Пры гэтым Валодзі, па-мойму, катацца было лягчэй, чым Сашы: ён быў невялікага росту, каранасценькі такі, моцны. Але на каньках Валодзя катаўся, вядома, пазней, гімназістам.

Як ужо было сказана, Валодзя быў вялікім свавольнікам і гарэзнікам, але яго добрым бокам была праўдзівасць: насаволіць і заўсёды прызнаецца. Так, ва ўзросце пяці год ён зламаў раз у старэйшай сястры лінейку, якую яна толькі перад тым атрымала ў падарунак. Ён сам прыбег са зламанай лінейкай сказаць ёй пра гэта; а калі яна спытала, як гэта здарылася, сказаў: «Аб калена зламаў», прыпадаючы нагу і паказваючы, як гэта адбылося.

— Добра, што ён не робіць нічога спадцішка, — гаварыла маці.

Раз, між іншым, яна расказала, што і гэты грэх здарыўся. Яна чысціла ў кухні яблыкі для пірага; кучка яблычнай скуркі ляжала на сталі. Валодзя круціўся тут і папрасіў скуркі. Маці сказала, што скурку не ядуць. У гэты час яна адхілілася; калі яна павярнулася зноў да сваёй работы, Валодзі ў

Валодзя Ульянаў з сястрой Оляй.

кухні ўжо не было. Яна зірнула ў садок і ўбачыла, што Валодзя сядзіць там, а перад ім, на садовым століку, ляжыць кучка яблычнай скуркі, якую ён хутка ўмінае. Калі маці пасароміла яго, ён расплакаўся і сказаў, што больш так рабіць не будзе.

— І сапраўды, — гаварыла маці, — ён больш нічога не браў употаі.

Другі раз, калі яму было восем год, ён скрыў сваю хітрасць. Ён быў узяты бацькам разам са старэйшымі ў першы раз у Казань, каб ехаць адтуль у вёску Какушкіна, да цёткі. У Казані, у кватэры цёткі, ён, разбегаўшыся і разгуляўшыся з роднымі і дваюраднымі братамі і сёстрамі, штурхануў незнарок маленькі столік, з якога зваліўся на падлогу і разбіўся ўшчэнт шклянны графін.

У пакой увайшла цётка.

— Хто разбіў графін, дзеці? — спытала яна.

— Не я, не я, — гаварыў кожны.

— Не я, — сказаў і Валодзя.

Ён спалохаўся прызнацца перад мала знаёмай цёткай, у чужой кватэры; яму, самаму малодшаму з нас, цяжка было сказаць: «я», калі ўсе астатнія гаварылі лёгкае: «не я». Выйшла, такім чынам, што графін сам разбіўся. Прайшло два або тры месяцы. Валодзя даўно паехаў ужо з Какушкіна і жыў зноў у Сімбірску. І вось раз увечары, калі дзеці ўжо ўлягліся, маці, абыходзячы на ноч іх ложка, падышла і да Валодзінага. Ён раптам расплакаўся.

— Я цёцю Аню ашукаў, — сказаў ён усхліпваючы: — Я сказаў, што не я разбіў графін, а гэта ж я яго разбіў.

Маці супакоіла яго, сказаўшы, што напіша цётцы Ані і што яна, напэўна, прабачыць яму.

А Валодзя паказаў гэтым, што хлусня яму агідна, што хоць ён зманіў, спалохаўшыся прызнацца ў чужым доме, але не мог супакоіцца, пакуль не прызнаўся.

Змяганне ў няволі

Эвакуіравацца мне не ўдалося. У ліпені я вярнулася ў Мінск.

Тры месяцы блукала ўздоўж фронту па Арлоўшчыне, забрыла пад Тулу і выйшла да Акі ў раёне г. Бялёва. Лічаную сотню метраў засталася пераадолець, калі мяне схпілі немцы. Прывезлі ў Арлоўскую турму.

Ваеннапалонныя, якія абслугоўвалі турму, вышуквалі спосабы дапамогі арыштаваным. Дапамаглі яны і мне. Скарыстаўшы тое, што пры мне быў дакумент

фельчара, два савецкія салдаты інсцэніравалі «апазнанне» мяне як медсястры з іхняга медсанбата. Інсцэніроўка з «вочнай стаўкай» удалася, і я апынулася ў ліку ваеннапалонных.

Засталіся ззаду лагеры (Бранскі з сыпным тыфам, Гомельскі, Баранавіцкі, Вільнюскі), калі ў снежні 1943 года трапіла я ў лагер у польскім горадзе Хельм. Гэта быў апошні лагер для ваеннапалонных. Пасля яго пайшлі канцэнтрацыйныя лагеры: Майданек, Равенсбрук, Лейпцыг.

У ЛЮТЫМ гэтага года Савецкі камітэт ветэранаў вайны правёў у Маскве сустрэчу былых зняволеных Равенсбрука, на якую я таксама атрымала запрашэнне.

Нашы мары аб тым, што скончыцца вайна і мы вярнемся да нармальнага жыцця, збыліся даўно. За трынаццаць год збыліся перажытыя жахі, адышлі ў нябыт лагеры смерці.

Але адна наша мара здзейснілася толькі цяпер, у Маскве. Закінутыя далёка ад Радзімы, у пекле фашысцкіх канцлагераў мы песцілі фантастычную для таго часу мару аб сустрэчы ў мірных умовах. Праўда, тады мы не думалі, што будзем разам прагульвацца ў Крамлі. І так поўна адчулі мы тут радасць і шчасце мірнага савецкага жыцця, трыумф перамогі, быццам толькі што авалодалі гэтым скарбам.

Міжвольна ў памяці ўзніклі малюнкi перажытага.

Ва ўмовах лютага рэжыму, пад няспынай пагрозай смерці савецкія жанчыны, чэшскія і балгарскія, нямецкія і французскія, камуністкі і беспартыйныя ўдзельніцы Супраціўлення вялі нястомную, жорсткую барацьбу.

Пра дзейнасць падпольнай камуністычнай арганізацыі ў Равенсбруку расказвалі на сустрэчы ўрач Ніна Фёдараўна Харламава — удзельніца гераічнай абароны Севастопалю, Ніна Паўлаўна Баранова — медсястра, удзельніца баёў пад Сталінградам.

Адной з тыповых з'яўляецца гісторыя групы жанчын, у якую я ўваходзіла.

К канцу 1943 года ў лагер для ваеннапалонных у Хельме сагналі калі троцкісцкіх жанчын. Нямецкае камандаванне прапанавала нам «вызваленне» з палону. Кожная павінна была падпісаць дакумент аб тым, што адмаўляецца ад звання ваеннапалоннай, абавязваецца здаць абмундзіраванне, не парушаць законаў Германскай імперыі і згодна працаваць у Германіі. Падпісваючы атрымлівала пасведчанне добраахвотніка, з якім накіроўвалася на біржу працы.

Ішлі дні, але ніводнай падпісанай паперкі начальства лагера так і не атрымала. Выклікалі па адной, угаварвалі, абяцалі добрае жыццё, звярталіся і да ўсіх з заклікам не абвастраць адносін, але добраахвотніц не знаходзілася.

Тады ў барак з'явіўся афіцэр у форме СС, выклікаў па спісу адзінац-

цаць прозвішчаў, у іх ліку і маё. Адзінаццаць бяззбройных жанчын суправаджалі з дзесятак аўтаматчыкаў на чале з афіцэрам і тры сабакі. Так я зноў трапіла ў турму.

Праз семнаццаць—дзесятнаццаць дзён нас спехам паднялі сярод ночы і павялі праз цёмны начны горад.

На станцыі, куды дабраліся ўжо на світанні, мы нечакана ўбачылі дзяўчат з лагера. Яны глядзелі на нас, не верачы ўласным вачам. Сяброўкі здзівіліся, бо ў лагеры ім абвясцілі, што нас пакаралі смерцю. Жудасная вестка не зламала іх волі. Многія стаялі на сваім і дакумент не падпісалі. Такіх набралася сорок дзве жанчыны. Сярод іх былі ўрачы Антаніна Нікіфарава і Антаніна Корш, медсёстры Ефрасінія Сцяпеннікава, Ніна Баранова, Лідзія Томас, Любоў Сцякольнікава, Ганна Сяргеева. Ды ўсіх не пералічыш.

Цяпер нас разам павезлі некуды.

Агульнасць лёсу сцэнтавала паўсотню жанчын у адзінае цэлае, і да самага канца зняволення наша згуртаванасць засталася непарушнай.

Што такое Майданек, мы пазналі вельмі хутка, ледзь толькі апусціўся за намі шлагбаум.

Гадзіны тры пратрымалі нас на вуліцы, потым павялі ў лазню. Загадалі распрацаваць і здаваць усё да шчэнту.

Распрацаваць было брыдка і няёмка. Усе нечага чакалі. Немка-«аўзіерка» (назіральніца) у чорнай доўгай палярыне з капішонам падышла, аглядаючы палонніц. Першую аплявуху атрымала Ала Казлова; ды такую, што пілотка адляцела далёка.

Зрабіўшы такі пачатак, зграя назіральніц накінулася на жанчын і давай збіваць і зрываць адзежу. Рэдка каму ўдалося захаваць дарагія сэрцу рэчы — фотакартку, пісьмо. Я захавала свой гадзіннік, уціснуўшы яго ў мыла. Пазней ён пераходзіў з рук у рукі; усе яго ахоўвалі, як нейкі талісман.

Апранутыя ў шэра-сіняе паласатае адзенне, тэкстыльныя на драўлянай падэшве чаравікі і падраныя шаўковыя панчохі, з бляшанымі нумарамі на шыі, мы ледзь пазнавалі саміх сябе.

На ўсякі выпадак дамовіліся пры рэгістрацыі не гаварыць аб тым, што прыбылі з турмы.

Карткі запаўняла зняволеная полька. За яе спіной на падаконніку ся-

Мікола АЎРАМЧЫК

Хлеб твой...

Як пернік смачны у руцэ
Трымаў я хлеб жытні калісьці —
Спадыспаду не ў муцэ,
А на кляновым лісці.

Я помню, як да стала
Малому, што ўсеўся на ўспоне,
Ты на лістах падала
Буханку, нібы на далонях.

На скурцы шурпатай іх
Маршчынкі жыццё пралажыла,
Праглядвала з-пад якіх
Спляценне тонкіх жылак.

Калі расу на вайне
Смактаў я з ліста пасля бою,
Здавалася, што мяне
З далоні ты поіш вадою.

Вялі мяне чужакі, —
Згарнулася лісце ад жалю...
Нібы твае кулакi
Чужынцам з бакоў пагражалі.

На вугалі, як далонь,
Адбітак ліста пад пародай
Не раз асвятляў мне скронь,
Як лесу твайго прахалода.

Каб знала ты, моцна як
Адчуў пад чужым я небам
І пах духмяны, і смак
Твайго наздраватага хлеба.

Хто ў падзямеллі не спл,
Відаць, зразумеюць жа тыя,
Чаму я слаўлю твой хлеб
І рукі твае залатыя.

дзела начальніца жаночага аддзялення, вельмі прыгожая немка ў чыне афіцэра СС. Яна трымала канверты з нашымі дакументамі. Раптам яна груба адштурхнула пісарку і кінула канверты ў стол.

Пазней іх уважліва разгледзела полька і выявіла суправаджальную паперку, паводле якой адзінаццаць жанчын накіроўваліся з турмы на «шостае поле» Майданека — тое, дзе знаходзіліся печы крэматорыя. Смертаносную паперу яна выкрала і знішчыла.

Гэтаму добраму польскаму сябру мы абавязаны сваім жыццём.

Баракі (для паказу міжнародным камісіям Чырвонага Крыжа) былі зроблены даволі прыстойна — спальнае памяшканне і сталовая, туалет з каналізацыяй. Ад 5 гадзін раніцы да вячэрняга адбою спальня зачыкалася. Вокны з усіх бакоў расчыняліся на ўвесь час, каб было «свежае паветра».

У лютым мы прастойвалі на «апэлях» два разы ў дзень па 3—4 гадзіны. Стаялі ў адных плацях і ў снежную завіруху і ў калючы дождж. Абагрэцця пасля не было магчымасці, бо ў памяшканні не пахла цяплом.

Мізэрныя пайкі — грамаў дзвесце хлеба з касцяной мукі і травы, танючкі кружочак конскай каўбасы ці чайная лыжка бурачнага павідла — хрыпатая сіфілітычка Габі прыносіла да сябе за фіранку і яшчэ абразала.

Нарэшце, адмыкалася спальня. Холадна, як на вуліцы, матрацы са стружкі вільготныя, коўдры тонкія. Спаць у адзежы ці накрывацца паверх коўдры — барані божа. Гэта страшэннае злачынства.

Пакуль мы звыкліся і даведаліся, што чаравікі трэба хаваць пад галаву, нам іх падмянілі, падкінуўшы самыя вялізныя. Мне дасталася пара прыблізна на дзесяць нумараў большая.

На дзве гадзіны (ад 8 да 10 вечара) наглядчыцы пакідалі лагер, каб павячэраць. У гэты час мы спявалі. Нашы песні — адзінае, чаго не маглі адабраць у нас фашысты. Песні пераносілі нас у родны дом на Радзіму.

А 10 гадзіне канчалася наша шчасце: рабілі абход начныя дзяжурныя, часта п'яныя. Тады лепш было не падаваць адзнак жыцця.

Рэдкі дзень не курыліся печы крэматорыяў. Густы чорны дым слаўся па зямлі. Пах паленага мяса і касцей пранікаў ва ўсе шчыліны, выклікаў ваніты і цяжкія сны. З гэтым немагчыма было звыкнуцца. Асабліва інтэнсіўна працавалі печы ў красавіку 1944 г., калі набліжаўся да Любліна фронт.

Горы скрываўленай адзежы прыносілі ў пральню. «Аўзіеркі», як каршуны, кідаліся да яе і адбіралі кожную сабе што было лепшае. Рэшта пакавалася для адпраўкі ў Германію, сартаваўся абутак. Асабліва цяжка было браць у рукі дзіцячыя рэчы.

У канцы красавіка звыш тысячы жанчын, што заставаліся ў лагеры, пастроілі для эвакуацыі. Кожную пільна абшукалі. На гэты раз я схавала свой гадзіннік у ямцы, выражанай у падэшве чаравіка.

Калі тысячную калону вялі праз Люблін да чыгункі, мы спявалі любімыя словы: «Вставай, страна огромная, вставай на смертный бой...»

Нашу песню змяняла польская.

Жыхары горада спыняліся, здымалі шапкі.

Арыгінальны спосаб перавозкі зняволеных вынайшаў камендант Майданека — нацыст Антані Туман. У кожны бок вагона ўціскалася да трыццаці чалавек. Затым ставілі рашоткі з калючага дроту. Сярэдзіну вагона паміж рашоткамі займала варта. У закутку садзіліся па чарзе, бо ўсім адразу немагчыма было ўсесціся.

Цягнік спыніўся сярод лесу. Ніякай станцыі, толькі слупок з надпісам «Фіртэнберг». Гэтая назва звязана з другой ганебнай назвай — «Равенсбрук». Чарговы наш прыпынак.

Ваеннапалонныя знаходзіліся тут у асобным блоку. Ад астатніх зняволеных яны адрозніваліся тым, што насілі прышытыя да адзежы нумары без літар, якія абазначалі нацыянальнасць. Рускія насілі літару «Р», полькі — «П», французанкі — «Ф» і г. д. Адпаведныя літары былі намаляваны на сценах блокаў.

Тры тыдні пратрымалі нас у каранціне, падобным да вар'якага дому. І тут спальня зачыкалася. Сталовы пакой, не больш сарака квадратных метраў, павінен быў умясціць чатыры сотні чалавек. Садзіцца на падлогу было немагчыма: па-першае, нельга было знайсці плошчу, па-другое, — маглі затаптаць.

Страшэнны гул стаяў увесь дзень. Каб не звар'яець,

мы прыдумалі занятак: хто-небудзь раскажы па памяці літаратурны твор.

Па лагеры хадзіць не ў страі не дазвалялася. Аднак гэта не датычыла вар'ятак. Бадзьеца страціўшая розум небарака, чагось шукае, набірае жменю пяску і кладзе ў рот. Яе б'е кожная «аўзіерка», а яна аніж не рэагуе на пабоі, на кроў з носа, нават на рык сабакі. Ні чалавечага слова, ні энку. Гэтыя жанчыны не маглі адказаць, адкуль і хто яны, дзе іх дом і як іх зваць.

Высокая каменная сцяна вакол лагера была аблытана густой сеткай калючага дроту, якая знаходзілася пад токам высокага напружання. За сцяной размяшчаліся сабачыя будкі. Як толькі цямнела, сабакі пачыналі страшэнны брэх, які не спыняўся да відна і не даваў спаць.

Усю ноч вокны нельга было зачыняць. Па лагеры патрулявалі эсэсаўцы з сабакамі. Пачуўшы шлох унут-

«МАЦНЕЙ ЗА СМЕРЦЬ» — так названы твор маскоўскага скульптара Фёдора Фівейскага.

Трое палонных савецкіх байцоў у фашысцкім засценку ў сваю апошнюю перадсмертную гадзіну. Як жывыя стаяць яны перад нашым позіркам — тры мужныя чалавекі, наго не зламалі ні палон, ні натаванні фашысцкіх людзедаў, ні нават прывід смерці, які няўмольна вырас за іх спіной...

Не, яны непераможны! Аб гэтым гавораць іх мужныя твары, іх змучаны, але не зламаны дух салдатаў-байцоў.

Скульптура «Мацней за смерць» атрымала на VI Сусветным фестывалі моладзі і студэнтаў у Маскве залаты медаль.

ры барака, сабака кідаўся ў бліжэйшае акно. Злезці з нар і прайсці ў туалет было вельмі небяспечна: можна было трапіць у зубы раз'юшанаму сабаку.

Пры рэгістрацыі нам выдалі нумары і літары «Р». Іх мы адмовіліся ўзяць, паколькі ваеннапалонныя літары не насілі. Справа дайшла да каменданта, нас у страі павялі да яго.

У першы дзень нас пратрымалі перад будынкам камендатуры да вячэрняга адбою, але ніхто адтуль да нас не выйшаў. Адна дзяўчына самлела ў страі. Самлеўшую трымалі пад рукі, пакуль не ачуняла, і не далі ўнесці нямаведама куды.

На другі дзень нас зноў павялі туды. Выйшаў афіцэр

І загадаў пайсці ў блок, прышыць літары і вярнуцца праз гадзіну. Нас павялі, але вярнуліся мы зноў без літар.

Да нас выходзілі афіцэры. Яны крычалі і загадвалі, тлумачылі, што мы сталі на рызыкоўны шлях, бо тут невядома, што мы ваеннапалонныя. А мы патрабавалі праверыць нашы дакументы. Для адзінаццаці пабываўшых у турме гэта было асабліва небяспечна, бо па картках магло ўсё адкрыцца.

Пагрозы не ўздзейнічалі. Не падзейнічала і тое, што нас пазбавілі харчавання. На трэці дзень стаяння перад камендатурай сам камендант прыслаў да нас афіцэра. Слухаць ён нічога не стаў, загадаў коратка:

— Прышыць знакі, спыніць размовы. У нас не спрачаюцца, мы знішчаем, — дадаў ён і загадаў адвесці ў блок.

У тыя дні паказала адвагу ўрач Ірына Франк. Бясстрашна выходзіла яна ўперад, калі пытаўся, хто гаворыць па-нямецку. Не раз яна атрымлівала па твары, але і ў наступны раз выходзіла.

Толькі адна жанчына не вытрымала выпрабавання. Калі пасля чарговага загаду нас зноў павялі прышываць знакі, мы ў крайняй напружанасці не заўважылі, калі ад нас уцякла Варвара Кранц. Тым часам па лагеры разнеслася чутка, што саветкі бунтуюць. З розных баракаў нас віталі сябры. Галодныя людзі прыносілі ўпотаі часцінкі сваіх мізэрных пайкоў. Агульная падтрымка надавала нам сілы, умацоўвала волю.

Пагарда, з якой адносіліся да рускіх гітлераўцы, іх упэўненасць у моц сваёй сістэмы застрашвання перашкодзілі ім ацаніць сур'ёзнасць і значэнне нашых паводзін. Гэта яны ўбачылі ўжо тады, калі захваліваліся тысячы зняволеных. Каб захаваць бачнасць парадку, падушыць ачаг хвалявання, нам спехам выдалі знакі ваеннапалонных. Большасць групы выправадзілі ў другі лагер. Але памяць аб гэтым захавалася ў Равенсбруку да канца яго існавання. Успаміналі апісаны эпизод і на сустрэчы ў Маскве. Сярод сабраўшыхся было семнаццаць чалавек з гэтай групы.

Не саладзей было ў канцлагеры ў Лейпцыгу. У першы ж дзень зняволеных вывелі працаваць на ваенную фабрыку. Мы сталі каля брамы. Калона за намі спынілася. Ірына зноў выйшла і заявіла (у каторы ўжо раз), што мы на фабрыку працаваць не пойдзем.

— Я маю права расстрэльваць, — сказаў камендант і распарадзіўся адвесці нас убок. Затым злавесна дадаў: — Я вам зраблю такое жыццё, што вы папросіцеся на фабрыку.

Абяцанне сваё ён выканаў. Горшую катаргу цяжка было прыдумаць. Стаўшы камандай па абслугоўванню лагера, мы ўставалі на дзве гадзіны раней за ўсіх, каб разнесці па бараках бакі з кавай. Сам бак быў цяжкі ды ў ім 4 вядры вару. А больш як удзвюх узятца за яго немагчыма. У абед мы таксама цягалі тыя бакі з баландой, а ўвечары зноў каву. Часта абварвалі ногі і рукі.

Капалі траншэі, разгружалі з машын цяжкія дэталі зборных баракаў, цягалі пяцітонныя прычэпы з бруккай ці буракамі ад станцыі ў лагер. Нават калі заграз у яме трактар, таксама паклікалі нас, каб выцягвалі.

Клаліся спаць пазней усіх. Нас будзілі і сярод ночы. Не мелі мы вольнага часу і ў нядзелю, калі фабрычныя адпачывалі. Аднойчы я парэзала лапатай нагу, прарэзаўся і чаравік. Нага набрала, счарнела. Блокавая далажыла начальніцы Кэці Хебер, што ў блоку застаўся хворая.

— Хай прыйдзе на апэль, — загадала яна.

Дабралася, скачучы на адной назе.

— Пакажы, што ты нарабіла.

Я скінула чаравік і пачала размотваць нагу.

— Гэта мяне не цікавіць, чаравік падай.

Падала драўляны чаравік і ў момант адчула ўдар па галаве. Як апынулася на нарах санчасці, не магла ўспомніць. Праз два тыдні ледзь устала на ногі.

Аднойчы мы абвясцілі галадоўку, калі нас пакаралі, не пусціўшы на абед за тое, што не выканалі работы ў прызначаны тэрмін. Дапамагло — не сталі даваць нам нормы ў далейшым.

Кожны з паўтысячы дзён, праведзеных у канцлагерах, адзначаны пакутамі, болем і барацьбой. Мы знаходзілі сілы ва ўпэўненасці ў перамогу. Крыніцай жыц-

ця і бадзёрнасці быў для нас незаплямлены гонар. Нас паважалі ўсе зняволеныя, сярод якіх мы арганізавалі сабатаж. На нас глядзелі, як на перадавы атрад, і мы рабілі ўсё, каб апраўдаць сваю пачэсную ролю. У апошнія дні няволі мы разам з французжанкамі рыхтаваліся да самаабароны на выпадак спробы знішчыць лагер.

Мінулі гады, але немагчыма спакойна ўспамінаць пра ўсё гэта. Нават тым, хто перажыў нечалавечы рэжым канцлагераў, хранічны голад, холад, катаржную працу, тым, хто дыхаў гарам паленага чалавечага мяса, хто зведаў стан прыгавораных да смерці, здаецца ўсё гэта немагчымым у сапраўднасці.

Успаміны пра гэта патрэбны не толькі для таго, каб яшчэ раз ацаніць веліч перамогі над фашызмам, яшчэ раз нізка пакланіцца героям-вызваліцелям, але і для таго, каб не забываць, што нарабіў фашызм, каб не дапусціць яго паўтарэння. Пра гэта гаварылі былыя зняволеныя Равенсбрука на сустрэчы ў Маскве.

Удзельніцы сустрэчы звярнуліся да ўсіх былых вязняў фашысцкіх канцлагераў з заклікам уключыцца ў актыўную барацьбу за мір і дружбу, супроць падрыхтоўкі новай вайны, за забарону вытворчасці і ўжывання зброі масавага знішчэння людзей, за магчымасць спакойна працаваць у імя жыцця і прагрэсу.

Соф'я ДАВІДОВІЧ

Новая пральня

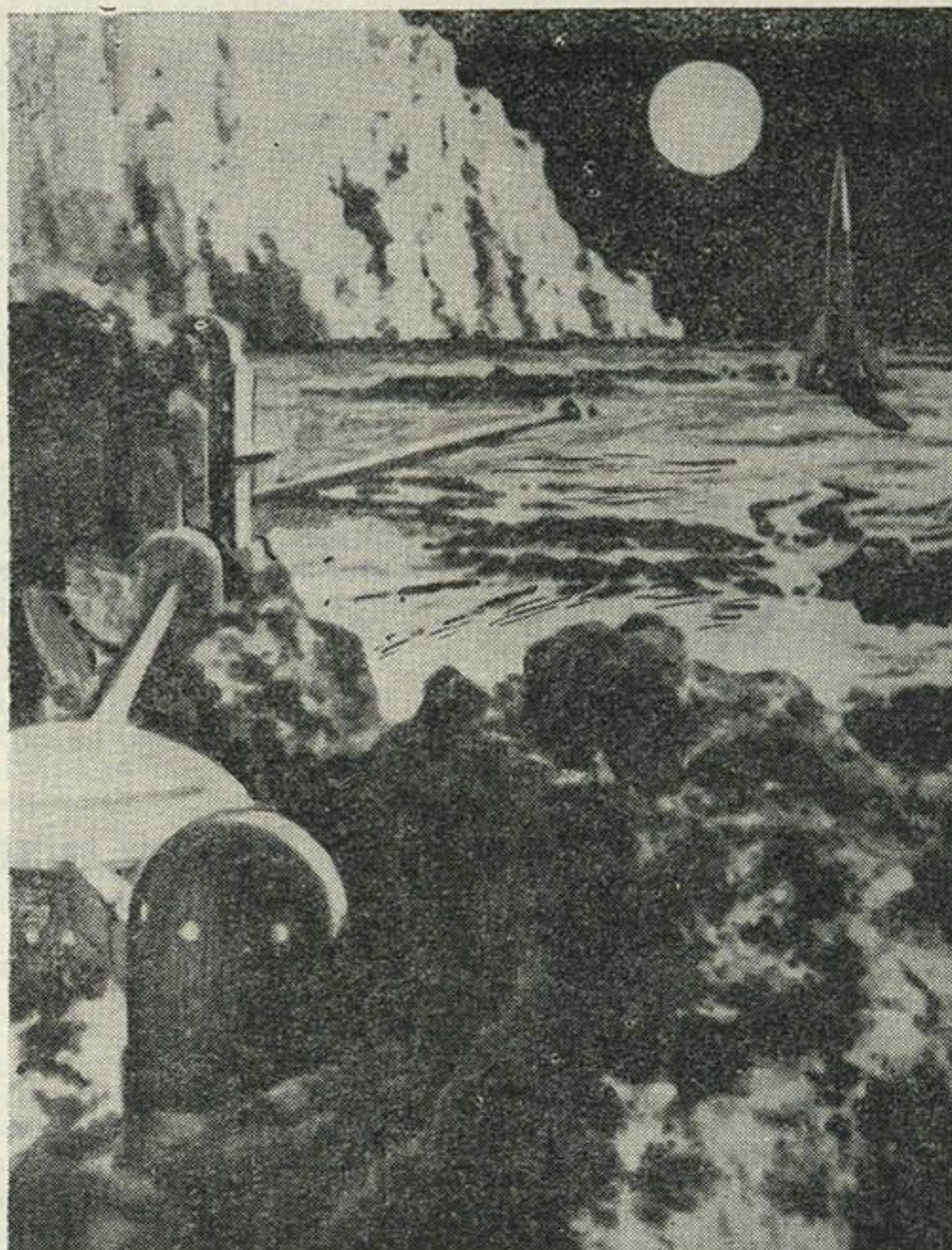
Новая механічная пральня № 2, нядаўна адкрытая ў Мінску па вуліцы Варашылава, прынесла жанчынам вялікую палёгку. Пральня абсталявана навейшымі мыццальнымі, прасавальнымі, выціскальнымі і іншымі машынамі, зробленымі на заводах нашай краіны і краін народнай дэмакратыі. Усе працэсы вытворчасці тут механізаваны. На здымках (унізе): Браніслава Бутрымовіч за работай на машыне, якая сушыць і прасуе бялізну. З верхняга паверха па ліфту бялізна апускаецца ў цэх выдачы (здымак уверсе).

НЕКАЛЬКІ мільярдаў год разам з Зямлёй рухаецца ў прасторах сусвету вечны спадарожнік нашай планеты Месяц. Бліжэйшае да нас касмічнае цела — Месяц даўно прыцягвае да сябе ўвагу чалавека, шмат фантастычных легенд і шмат важных навуковых адкрыццяў парадзілі назіранні за Месяцам. Прабуючы растлумачыць зацёмненні Месяца, у старадаўнасці людзі думалі, што яго пажырае страшны дракон, а з'яўленне Месяца зноў на небе яны разглядалі як вызваленне ад дракона. Часта месячныя зацёмненні звязвалі з жыццём народа; летапісцы старажытнай Русі лічылі іх вестуном нашэсця татар і іншых народных няшчасцяў. У адной з легенд старажытнага Кітая гаворыцца аб прылёце кітайцаў на Зямлю з Месяца. У сярэднія стагоддзі частка астраномаў лічыла, што Месяц населены падобнымі на чалавека істотамі — селенітамі.

У канцы XVII стагоддзя тлумачэнне руху Месяца прывяло англійскага фізіка Ньютана да адкрыцця сусветнага прыцягнення. Паводле даных сучаснай навукі, Месяц уплывае на жыццё Зямлі, але вельмі нязначна. Як усе планеты, Месяц адбівае сонечныя праменні, свеціць даволі ярка і добра асвятляе паверхню Зямлі, хоць яго святленне прыблізна ў 440 раз слабей Сонца. Месяц стварае на Зямлі велізарныя запасы энергіі «сіняга вугалю» — прыліваў і адліваў, выкарыстанне якой для атрымання электраэнергіі пачата ўжо радам краін. Пад уплывам прыцягнення з боку Месяца водная абалонка Зямлі набывае форму некалькі выцягнутую ў бок Месяца; вярчэнне Зямлі выклікае перамяшчэнне прыліваў удоўж зямной паверхні.

Апошнія стагоддзі Месяц прыцягваў да сябе ўвагу пісьменнікаў-фантастаў. Паэт Растан пасылае свайго героя Сірано дэ Бержэрака ў парахавой ракеце на Месяц. Каля ста год назад з'яўляюцца фантастычныя творы Жуль Верна: «З Зямлі на Месяц» і «Вакол Месяца». Яго адважныя астранаўты пускаюцца ў першае касмічнае падарожжа ў велізарным ядры, выстраленым з паверхні Зям-

Чалавек на Месяцы

лі. Англійскі пісьменнік Герберт Уэлс апісвае першы палёт на Месяц у шары, зробленым з рэчыва, свабоднага ад дзеяння сіл прыцягнення. Яго падарожнікі ў прасторах космаса адчуваюць стан бязважкасці. Усё гэта былі толькі нязбыўныя мары смелай чалавечай думкі.

Але рэчаіснасць нашага часу не толькі дагнала фантастыку мінулага, яна пачала перарастваць самыя смелыя мары. Між навукай і фантастыкай не стала межаў. Сучасная навука і тэхніка маюць магчымасць вырашаць самыя складаныя навуковыя праблемы. Са старонак захапляючых раманаў праекты касмічных падарожжаў перайшлі ў складаныя матэматычныя формулы і разлікі вучоных. Яшчэ да запуску першых штучных спадарожнікаў Зямлі савецкія вучоныя

стварылі закончаныя рашэнні задач аб палётах на Месяц з разлікамі траекторый і хуткасцей спадарожнікаў, аблётаў вакол Месяца і нават аб умовах захопу Месяцам снарада, запусчанага з Зямлі. Штучныя спадарожнікі ўжо адкрылі чалавецтву шляхі для касмічных палётаў блізкага будучага. Вядома, сваё першае падарожжа чалавек зробіць на Месяц.

12 кастрычніка 1957 года дзвесце вучоных розных краін, удзельнікаў Міжнароднага кангрэса астранаўтаў атрымалі «пашпарты» на Месяц і права свабоднага палёту на любую планету. Два пашпарты атрымалі савецкія вучоныя-жанчыны: фізік Лідзія Курносава і Ала Масевіч.

Праводзячы першы палёт

на змяртвелы і пустэльны цяпер Месяц, чалавек не трапіць у новы, невядомы яму свет. Навука сабрала шмат навуковых даных аб нашым натуральным спадарожніку. Адлегласць Месяца ад Зямлі — 384 тысячы кіламетраў. Гэта не так далёка. Многія лётчыкі не менш наляталі на самалётах, многія чыгуначнікі і маракі зрабілі такі шлях на зямной паверхні. Палацеўшы з Зямлі з хуткасцю 11,2 кіламетра ў секунду, касмічны карабель дасягне Месяца праз 9,5 гадзіны. Цікава, што ў Жуль Верна падарожжа на Месяц займала каля 92 гадзін.

Астраномы, назіраючы Месяц з дапамогай тэлескопаў, розных фізічных метадаў даследавання і радыёхваля, могуць расказаць аб ім вельмі многае. Яны падрабязна вывучылі рэльеф паверхні Месяца — горы, скалы, раўніны, кратэры і цыркы (так называюць круглыя ўтварэнні на яго паверхні). Вылічылі тэмпературу паверхні Месяца. Сонца ўдзень награвяе Месяц да 120 градусаў, к захаду тэмпература зніжаецца да 60—70 градусаў, а за час месячнай ночы, якая працягваецца каля двух зямных тыдняў, Месяц астывае да 150 градусаў марозу. Месяц амаль зусім пазбаўлены газаво-падобнай абалонкі, вось чаму ён застаецца змяртвелым і маўклівым, гукі на ім распаўсюджваюцца не могуць. У выніку рэзкіх ваганняў тэмпературы і ўдараў мноства метэарытаў паверхня Месяца пакрыта рыхлым слоём вельмі порыстага рэчыва. На паверхні Месяца вучоныя выявілі сляды вулканічнай дзейнасці.

Але вельмі многа аб Месяцы мы яшчэ не ведаем. Застаецца невядомым, з якіх хімічных элементаў складаюцца знадворнае пакрыццё Месяца і яго нетры. Састаў Сонца, зорак і туманнасцей мы вывучаем па іх выпраменьненню, Месяц не выпраменьвае ўласнага святлення, чаму мы і не можам сказаць, з якіх рэчываў ён складаецца. Застаецца для вучоных таямніцай і малюнак паверхні дру-

Назіраннямі з паверхні
Зямлі чалавек ніколі не
зможа поўнасю вывучыць
Месяц, для яго застаецца
адзін шлях — пабываць на
Месяцы або накіраваць да
яго штучных спадарожні
каў. Яны пашлюць нам ра-
дыёхвалі, якія раскажуць аб
таямніцах старога Месяца.

За перыядам навуковых
даследаванняў Месяца пач-
нецца яго асваенне чалаве-
кам. Ён разбудзіць змяртве-
лы месячны свет пасля міль-
ярдаў год яго глыбокага сну.
Людзі прыляцяць на Месяц
на кіруемых касмічных раке-
тах, магчыма не з паверхні
Зямлі, а з прычалаў незвы-
чайнага збудавання—вялікай
заселенай касмічнай станцыі.
Аб такіх станцыях марыў
яшчэ асновапаложнік тэарэ-
тычнай астранаўтыкі К. Э.
Цыялкоўскі.

ду для дыхання. Актыўныя хімічныя злучэнні выдзеляць кісларод у скафандрах. Другія рэчывы забяспечаць паглынне вуглекіслаты і лішкаў вільгаці, паветра ў скафандрах будзе заўсёды свежае і лёгкае для дыхання.

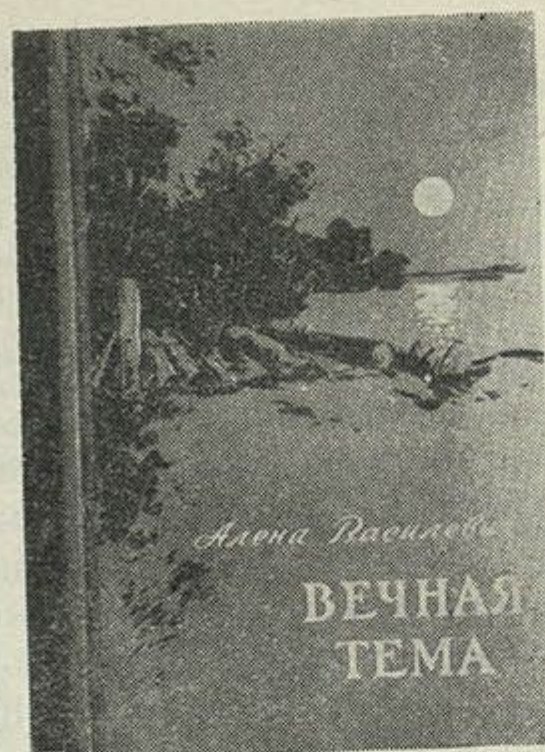
Місяць не тільки аддаць свае прыродныя багацці, ён адкрые чалавеку новыя магчымасці на шляху пакарання планет сонечнай сістэмы. Шлях на Марс, Венеру і іншыя планеты будзе намогала лягчэй з паверхні Місяца, чым з нашай Зямлі. Вага касмічнага карабля на Місяцы зменшыцца ў шэсць разоў у параўнанні з зямной вагой. Даволі будзе хуткасці толькі 2,4 кіламетра ў секунду, каб ён мог адарвацца ад Місяца і паляцець у сусветную прастору. Такую хуткасць маюць сучасныя ракеты, у якіх матэрыялы працуюць на вадкім паліве. Затрата энергіі пры ўзлёце з Місяца будзе ў шмат разоў менш, чым пры адрыве ракеты з паверхні Зямлі.

С. БАБОЎ,

ВЕЧНАЯ ТЭМА

З многімі слаўнымі людзьмі знаёміць нас апавесць «Шляхі-дарогі». І ўжо з першых старонак чытач перастае быць абываковым да лёсу мужнай і разам з тым такой па-жаночаму чароўнай Любы Няронскай, бойкай і крыху рэзкай на язык прыгажуні Волькі Патапчук, цвёрдай нават у сваім горы на-стаўніцы Марыны Паўлаўны, разумнага і чулага агранома Пятра Хадкевіча і іншых. Калі паспрабаваць расказаць у агульных рысах сюжэт апавесці «Шляхі-дарогі», то ў ім не акажацца нічога захапляючага, ніякіх складаных ходаў, ніякіх таямніц і выкрыццяў, але гэта толькі ў агульных рысах, канструктыўна: калгаснікі сельгасарцелі «Светлы дзень», пераадольваючы велізарныя цяжкасці, адраджаюць гаспадарку, разбураную фашыстамі. Колькі было такіх калгасаў і ў кожным з іх адбывалася гэтая знешне нескладаная гісторыя! Але ў тым якраз і заслуга пісьменніцы, што яна здолела запоўніць знешне няхітрую канву такім жывым, хваляючым душу ўзорам, што ўзнікае ўражанне праўдзівасці з сапраўдным жыццём, а гэта вельмі каштоўнае ўражанне, без яго кніга не можа быць названа творам мастацкім у поўным сэнсе гэтага слова.

З гераінай аповесці Любай Няронскай мы сустракаемся ўжо на першай старонцы кнігі. Яна яшчэ вельмі маладая, ёй толькі дваццаць тры гады. «Сярэдняга росту, хударлявая, Люба і знешнасцю сваёй і паходкай была падобна на зусім яшчэ маладзенькую дзяўчынку. На першы погляд яна не здавалася прыгажуняй: густыя косы, каронай пакладзеныя вакол галавы, чорныя бровы, якія зрасліся над пераносіцай, халаднаватыя сінія вочы надавалі яе твару выраз той сур'ёзнасці, якую часта можна прыняць за празмерную суровасць. Але варта было Любе ўсміхнуцца, як твар яе рабіўся зусім іншым... У такія хвіліны Люба рабілася па-сапраўднаму прыгожай, і не захапляцца ёю было нельга». На першы погляд здавалася, які можа быць старшыня калгасу з гэтай мілай, маладзенькай жанчынай? На справе ж аказалася, што старшыня з яе выйшаў самы сапраўдны. Нездарма гэтая кволая жанчына ўсю вайну была бясстрашнай партызанскай сувязной. Любу не спалохалі цяжкасці першага часу, калі калгаснікі аралі на каровах. Яна ўпэўнена ўзялася за справу,

і людзі ёй вераць, за ёй ідуць, яе слухаюць безадмоўна. Што за чароўная сіла дапамагае ёй? Аказваецца, гэта тая самая сіла, якая прыкоўвае да яе і ўвагу чытача, гэта глыбокая ўнутраная чароўнасць натуры сумленнай, простаі і вельмі патрабавальнай перш за ўсё да сябе. Яна такая ва ўсім: у рабоце, у дружбе, у каханні. І ўсё гэта раскрыта ў ёй арганічна, г. зн. не ў словах аўтара, а ў думках, пачуццях і ўчынках самой Любы.

Люба — не прыдуманая. Яна жывы чалавек. Таму з такой трывогай за яе шчасце, з такім спачуваннем мы сочым за тым, як у яе сэрцы нараджаецца пачуццё да агранома Хадкевіча. І нам зусім зразумела, чаму спачатку яна супраціўляецца гэтаму пачуццю, а пазней падначальваецца яму. Люба не можа забыць свайго мужа Юзіка, які загінуў на вайне. Уся яе істота ўпарта паўстае супроць гэтай недарэчнасці, не можа, не хоча да канца паверыць у смерць любімага, блізкага чалавека. Але праходзяць гады, зацягваюцца раны, прытупляецца боль, жывое перамагае. Гэта вельмі цяжкі, вельмі складаны працэс у сэрцы чалавека. Паказваючы яго ў літаратуры, можна ўпасці ў безгустоўнасць, парушыць межы сапраўды мастацкага. Пісьменніца здолела справіцца з гэтай нялёгкай задачай, таму пачуццё Любы да Хадкевіча не здаецца здрадай ранейшаму каханню. Яно натуральнае і цудоўнае, як само жыццё.

Розныя людзі — розны лёс. Нездарма аповесць названа «Шляхі-дарогі». У кожнага свая сцежка ў жыццё. І добра, калі яна роўная, калі вядзе да людзей, да праўды, да працы. Роўнымі шляхамі ў жыццё ідуць Люба Няронская, Пётр Хадкевіч. Не звярочвае з дарогі і Волька, якая так многа пакутавала ў асабістым жыцці і нарэшце знайшла сваё вялікае шчасце. Роўнай дарогай ідзе настаўніца Марына Паўлаўна, і хоць не вельмі радаснае яе асабістае жыццё сёння, але пісьменніца ясна дае зразумець, што ўжо заўтра шчасце прыйдзе да гэтай цудоўнай, мілай і разумнай жанчыны, што не можа яно не прыйсці.

Зусім другі лёс у людзей працілеглага толку, такіх, як Іван Патапчук. Шукаў чалавек усё жыццё лёгкага хлеба, хадзіў вакольным шляхам, дзе вецер не дзьме, ды не бачаць людзі твае цёмныя справы, ды так і не знайшоў нічога, акрамя ганьбы, такой ганьбы, якой не змыла нават смерць. Дзіўна, калі дзеці не заплачуць аб памёршым бацьку, гэта суровая кара за абрыдлае пражытае жыццё.

Акрамя аповесці «Шляхі-дарогі», у кнігу ўвайшло некалькі апавяданняў розных перыядаў творчасці Алены Васілевіч. Гэта апавяданні аб каханні, аб вернасці, аб мяшчанстве, аб хлопчыку з цяжкім характарам, аб лёсе дзяўчыны-амерыканкі і аб многім іншым. Але аб чым бы ні казалася пісьменніца, адно застаецца нязменным — яе непасрэдная блізкасць да тэмы апавядання, вельмі цеснае знаёмства з героямі, якое дазваляе ёй бачыць у іх самае галоўнае, самае істотнае. І не толькі бачыць, але і паказваць, увасабляць у вобразах, набліжаць да чытача. Гэтая эмацыянальнасць апавядання і своеасаблівае пісьменніцкае бачанне свету дапамагаюць удыхнуць жывое жыццё ў самы, здавалася б, няхітры сюжэт, дапамагаюць узвысіць звычайны кавалак жыцця да ўзроўню добрай літаратуры.

20 Чым незвычайны лёс герояў апавядання «Пасля вайны»? Ці мала было ў тыя суровыя часы людзей,

скалечаных вайной, якія самі або з дапамогай навакольных здолелі перамагчы часовы адчай, здолелі вярнуцца да жыцця, да працы, да сям'і? Такія выпадкі ведае і жыццё і літаратура. Але апавяданне «Пасля вайны» хвалюе па-новаму. Хвалюе, як добрая лірыка, як нешта вельмі пакутлівае, што прайшло праз горан сэрца.

Або апавяданне «Падчарыца», пабудаванае на вечнай праблеме адносін паміж асірацелымі дзецьмі і мачыхай, якая заяўляецца ў сям'ю. Як павернецца лёс гэтай сям'і? Ці здолее, ці захоча чужая жанчына перамагчы зусім зразумелую адчужанасць дзяцей, якія яшчэ не забылі цёплых, ласкавых рук роднай маці? Гэта сапраўды вечная тэма. І як па-рознаму вырашаецца яна ў розных выпадках жыцця! У апавяданні «Падчарыца», дзе чужая жанчына так і засталася чужой да канца, гэтае вырашэнне зусім не здаецца перапевам традыцыйнай прытчы аб злой мачысе і няшчасных сіротах, таму што тэма вырашана тут на глыбока рэалістычнай, псіхалагічна праўдзівай аснове.

Сустрэкаюцца яшчэ ў нашым жыцці маральныя выразкі, якія шукаюць у жыцці лёгкага хлеба, лёгкага кахання, лёгкіх думак. Пра такіх іменна пачвар расказваюць апавяданні «Пасар», «Клава са Старажоўкі». І Васіль, які не мае паняцця аб вернасці і харакце сапраўднага кахання, і Клава, вышэйшы ідэал якой у шчыльна набітым бруху і лакавых басаножах, — напісаны ў вельмі спакойных, але зусім бязлітасных тонах, якія надаюць расказу сурова сатырычную афарбоўку. І гэта цудоўна, што пісьменніца здольна не толькі захапляцца, але і паспраўднаму ненавідзець, глыбока пагарджаць тым, што для нас з'яўляецца чужым і варожым.

Вельмі цёплае, нейкае зусім макарэнкаўскае па настрою апавяданне «Трэці прывод». Шурка Рэмзікаў настолькі жывы, проста з жыцця выхаплены хлопчык, што апавяданне здаецца спісаным з натуры. Мара аб спінінгу і цесна звязаная з ёю гісторыя з пеўнем неяк адразу і да канца раскрываецца ўсю простую, няхітрую душу хлопчыка, які прагне ласкі, увагі, а атрымлівае адны аплявухі ад вечна «п'янага ў дыміну Міцькі». Не, мае рацыю пісьменніца: Шурка не прапашчы чалавек, і ён абавязкова знойдзе верны шлях у жыцці.

З вялікім тактам закранае пісьменніца тэму кахання і тады, калі яно вельмі простае, калі развіваецца, так сказаць, па агульнапрынятаму сюжэту, і тады, калі яно ледзь усвядомленае, смутнае, схаванае так глыбока, што чалавек сам не адважваецца назваць яго каханнем, як гэта здарылася ў апавяданні «Свіцязянка», і тады, калі яно, як кажуць, забароннае, пры жывой жонцы, але тым не менш моцнае, мужае, неўміручае праз доўгія гады, як у апавяданні «Вечная тэма».

Шмат старонак у новай кнізе Алены Васілевіч. Ёсць там старонкі светлыя, радасныя, ёсць сумныя, гнёўныя. І ўсе разам яны зліваюцца ў жывы малюнак жыцця, якое глыбока западае ў сэрцы чытача, прымушае яго думаць аб сваіх шляхах-дарогах: ці правільныя яны, ці роўныя, ці не збіўся ён дзе-небудзь з дарогі, ці не парушыў заповедзяў праўды і сумлення. І гэта вельмі добра, вельмі важна, калі кніга будзіць у чалавеку такія глыбокія, такія добрыя роздум.

І. КЛІМАШЭУСКАЯ

ЯК Я *ажаніўся*

I. СКАПАРАЎ.

(Гумарэска)

Мал. М. Гурло.

ПЕРАД 40-годдзем Кастрычніка дырэкцыя завода, на якім я працую майстрам, зрабіла мне прыемны сюрпрыз. Выклікаў да сябе старшыня заўкома і аб'явіў:

— Віншую, таварыш Буднік, вы атрымліваеце новую кватэру.

Я ледзь не падскочыў ад радасці, падзякаваў і сабраўся выходзіць. Але старшыня заўкома затрымаў мяне і, хітра ўсміхаючыся, дадаў:

— Ведаеце, у новую кватэру варта б і добрую гаспадыню.

Намёк я зразумеў і напалову жартам, напалову ўсур'ёз адказаў:

— Будзе і гаспадыня. У святя запрашаю вас на вяселле.

Праўду кажучы, я даўно збіраўся жаніцца. Не было толькі кватэры, каб мара збылася. І раптам — кватэра!

А была ў мяне дзяўчына, якую я моцна кахаў, рабіў ужо прапановы на конт шлюбу, але яна ўсё аднеквалася: «Дзе ж мы будзем жыць? Ні ў цябе, ні ў мяне кватэры няма».

Вось чаму з кабінета старшыні я паімчаўся да Алы.

— У святя згуляем наша вяселле! — выпаліў я. — Кватэра ёсць!

Ала спакойна распытала, дзе даюць кватэру, колькі пакояў, ці ёсць у ёй ванна, а потым вырашыла:

— З вяселлем пачакаем. Трэба раней абсталяваць кватэру, бо ў голых сценах жыць не будзеш.

— І з гэтым уладзім, — заявіў я і хуценька развітаўся, каб дарма не марнаваць часу.

А трэба прызнацца, што перад сватам я атрымаў добрую прэмію за перавыкананне плана і прагрэсіўку. Грошай сабралася ў мяне каля 5000 рублёў. Было трохі і на кніжцы. «Ну, — думаю, — на ўводзіны хопіць». Пайшоў купляць мэблю і ледзь за галаву не скапіўся. У магазінах, як і заўсёды перад сватам, чарга. Паколькі часу ў мяне

не было, купіў я толькі нікеляваны ложак і пасуду.

На заводзе сустрэў сябрукоў — Толю Краўцова і Ваню Бобрыка.

— Вяселле на святы хацеў згуляць, — кажу ім, — але не паспеў абсталяваць кватэру. А ў «голыя сцены» Ала ісці не хоча. Што рабіць?

— Адкласці вяселле, — параіў Толя.

— Не магу. Запрасіў ужо старшыню заўкома.

— Эўрыка! — гукнуў Ваня Бобрык. — Ведаю, што рабіць.

Ваня быў здольны на розныя выдумкі, таму мы з Толем аднесліся да «эўрыкі» сур'ёзна.

— Па вуліцы Астроўскага ёсць магазін пракату, — працягваў ён, — вазьмі там прыёмнік, радыёлу, тэлевізар, пральную машыну, сталы, крэслы, дываны. Можна нават «Пабеду»...

Хоць не хацелася мне ісці на такі падман, але іншага выйсця не было. Паехаў я з сябрамі ў магазін пракату і забраў, што трэба.

Запрасіў я да сябе Алу. Глянула і вачам не паверыла:

— Ладная кватэра! — ацаніла яна.

Я зразумеў гэта як згоду на шлюб.

Вяселле прайшло на высокім узроўні. Нас віншавалі, рабілі падарункі, крычалі «горка!», потым пакінулі адных.

Пражылі мы тыдзень. Аднаго разу, калі Алы не было дома, я пагрузіў рэчы на машыну і адвёз у магазін. Дома застаў Алу ўсхваляванай да слёз.

— Нас абакралі! — крычала яна. — Бачыш, нічога не засталася. Адны сцены. Бяжы хутчэй у міліцыю!

Я стараўся супакоіць жонку, але яна ўткнулася тварам у падушку. Тады я пайшоў яшчэ на адну хітрасць.

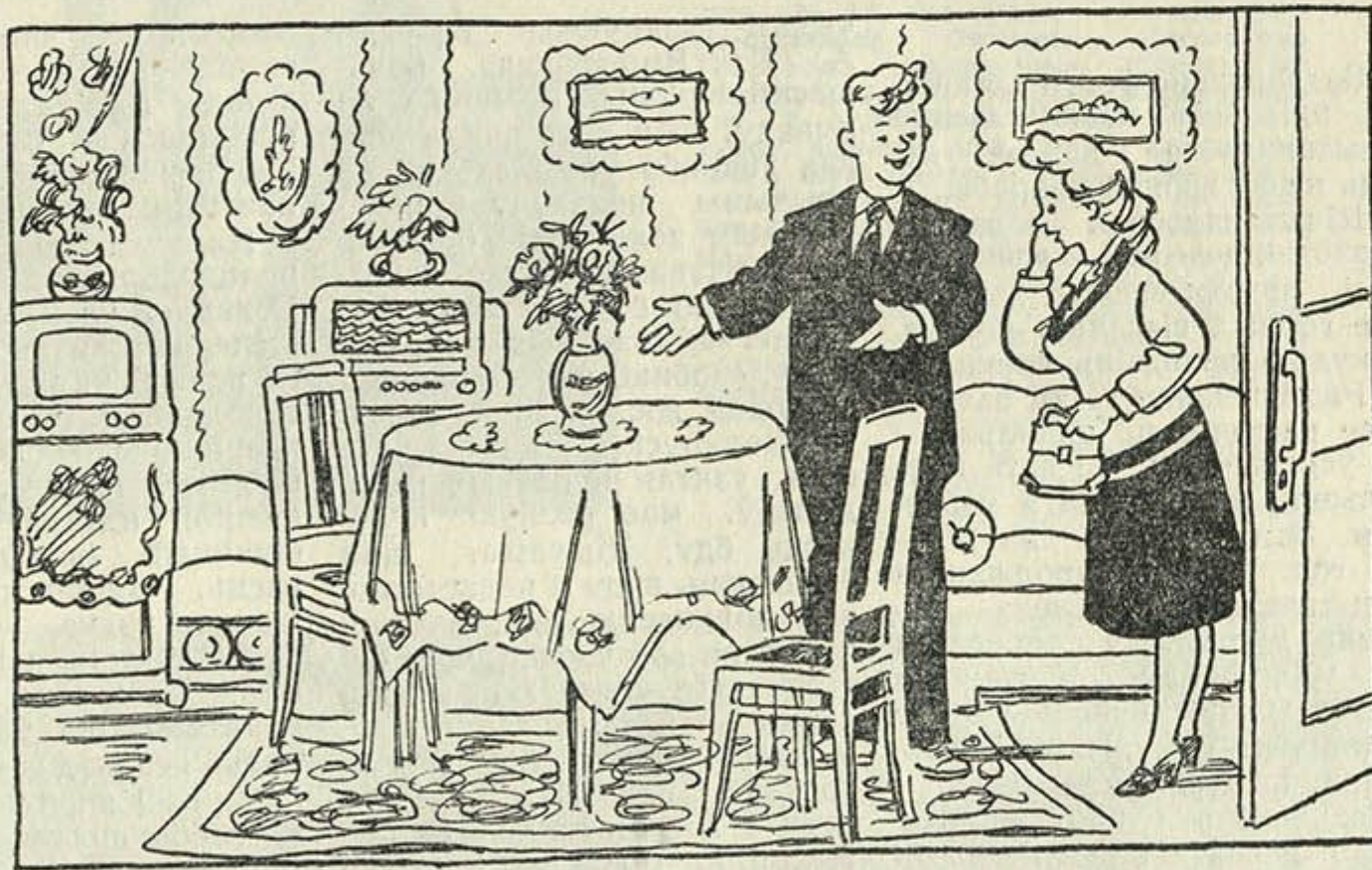
— Я ведаю, хто нас «абакраў», — сказаў я. — Праз гадзіну-дзве ўсё будзе на месцы. Не плач і чакай мяне.

Узяўшы на заводзе машыну, накіраваўся ў ГУМ, дзе і купіў усё неабходнае. Праўда, Ала адразу заўважыла, што замест рыжскага прыёмніка я прывёз «Беларусь».

— Гэта не наш прыёмнік. Вязі яго назад.

І тут я прызнаўся ва ўсім. Думаў, пакрыўдзіцца, але памыліўся. Ала толькі рассмялася.

Вось так я і стаў жанатым.

Засцерагайце твар ад вяснушак

Каб засцерагчы твар ад уплыву сонечных праменняў, трэба насіць капаюш з шырокімі палямі або нізка завязаную хустачку, карыстацца парасонам. Але больш надзейна можна ахаваць скуру, змазваючы яе штодзённа перад выходам з памяшкання спецыяльнымі ахоўнымі крэмамі або мазамі.

З крэмаў, якія выпу-

скаюцца Галоўпарфумерам, рэкамендуецца крэмы «Маладосць» і «Метамарфоза».

Можна зрабіць крэм і самім.

Прыводзім рацэпт такога крэму: 3 грамы вокісу цынку і 2 грамы хініну старанна расцерці з 5 грамамі любога масла (міндальнага, праванскага або вазелінавага) і ў расцёртую сумесь дадаць 15 грамаў вазеліну. Можна замест вокісу цынку выкарыстаць пудру.

Для тлустай скуры лепш карыстацца крэмам на гліцэ-

рыне: 2 грамы хініну і 3 грамы вокісу цынку (або белай гліны або белай пудры) расцерці з 15 грамамі гліцэрыны ў аднародную масу, каб не адчувалася крупінак.

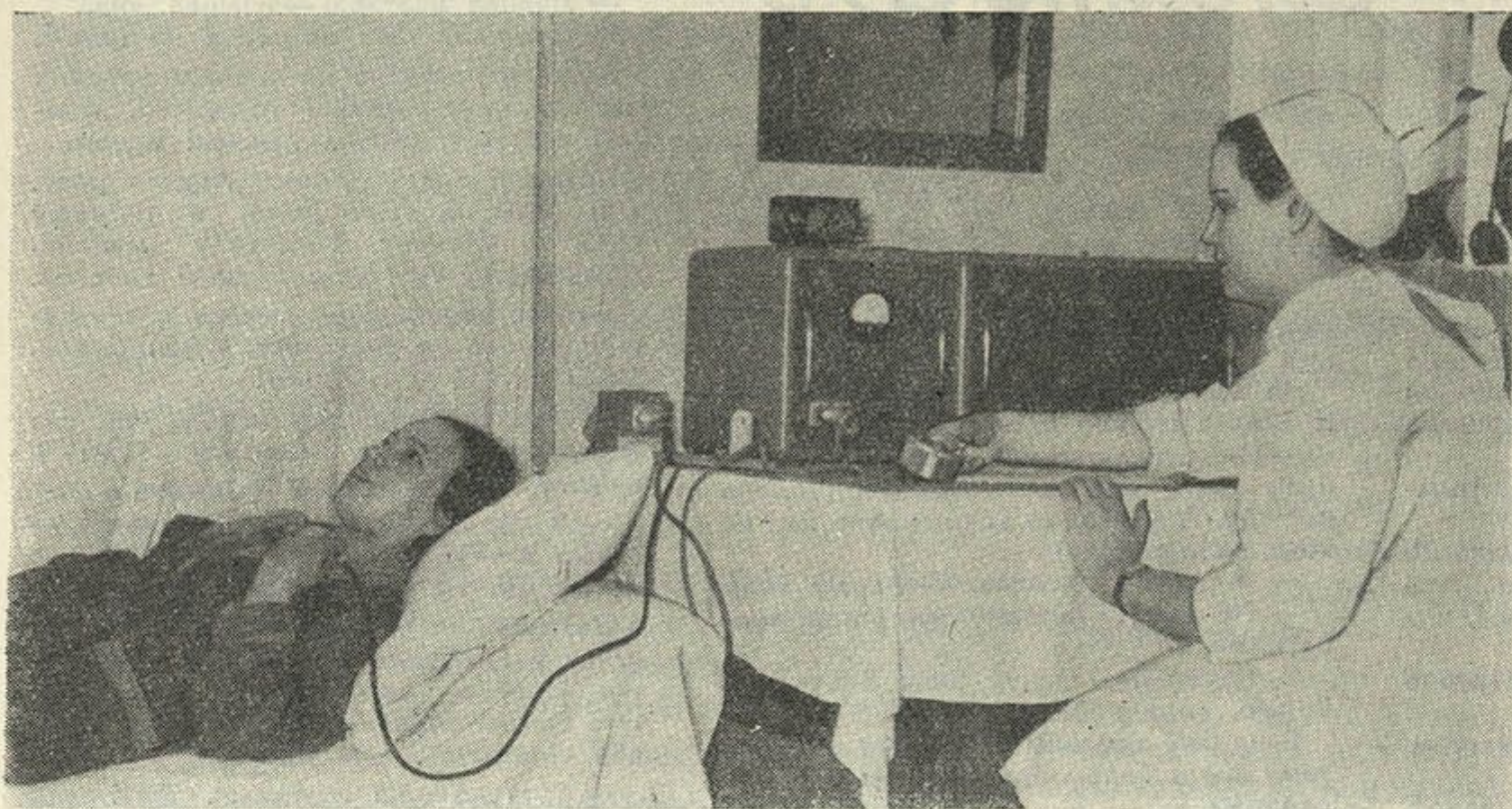
Пасля змазвання твар трэба прыпудрыць звычайнай пудрай, а ў яркія сонечныя дні — пудрай, змешанай з хінінам (5 грамаў хініну на 50 грамаў пудры). Гэты рэжым трэба праводзіць з вясны да восені.

Калі вяснушак няма і яны слаба афарбаваны, то зусім дастаткова раніцай і

ўвечары праціраць скуру твару сокам рэпчатай дыбулі, воцатам або лімонным сокам. Можна таксама праціраць твар перакісам вадароду, прычым на 100 грамаў перакісу вадароду трэба дадаваць 1—2 грамы нашатырнага спірту. Вельмі карысна мыцца кіслым малаком.

Добры эфект аказвае праціранне спецыяльным саставам, які падрыхтоўваецца так: збіты ў пену бялок аднаго яйка змешваюць з сокам аднаго лімона, 4 грамамі гліцэрыны і 100 грамамі гарэлка.

Зобная хвароба і яе лячэнне

Тав. Л. Пастарнак са Слоніма просіць падрабязна расказаць пра захворванне на зоб, яго папярэджанне і лячэнне.

У рэспубліканскім супрацьзобным дыспансеры. Медыцынская сястра Ганна Канавод праводзіць у хворай даследаванне функцыі шчытападобнай залозы радыёактыўным ёдам.

Захворванне ўсяго арганізма, пры якім павялічваецца шчытападобная залоза, носіць назву зобнай хваробы.

Шчытападобная залоза знаходзіцца пад мышцамі шыі, прыкрываючы дыхальнае горла ў выглядзе шчыта, адкуль і паходзіць яе назва.

Размяшчэнне гэтай залозы і яе размеры не аднолькавыя ў ўсіх людзей. Яе вага і велічыня змяняюцца з узростам. Залоза расце да 20—25 год. У нованароджанага шчытападобная залоза ваżyць 1 грам, у дарослага 20—30 грамаў. У жанчын яна звычайна некалькі большая, чым у мужчын. Заўважана, што пры цяжарнасці і месячных яна набухае. Невялікае павелічэнне яе часта наглядаецца ў падлеткаў у перыяд палавога паспявання. З ростам арганізма залоза змяншаецца.

Як устаноўлена навукай, работа шчытападобнай залозы парушаецца, калі ў арганізм паступае недастаткова еду.

Адзінкавыя выпадкі захворвання на зоб можна сустрэць у любой мясцовасці. Гэта так званы спарадычны зоб. Але ёсць раёны, дзе шчытападобная залоза павялічана ў многіх жыхароў. Такі зоб носіць назву эндэмічнага, а распаўсюджанне захворвання—зобнай эндэміяй.

У наш час, галоўным

чынам дзякуючы работам А. П. Вінаградава, большасць вучоных прыйшла да вываду, што эндэмічная зобная хвароба развіваецца з прычыны недахопу ў навакольным асяроддзі (прадуктах харчавання, вадзе, паветры, глебе) еду. Цікава, што павер'і аб «зобных калодзежах», «зобнай вадзе» пацвярджаюцца даследамі вучоных. На Беларусі ёсць вёскі, дзе вада, узятая з розных калодзежаў, мае розную колькасць еду. Жыхары, якія ўжываюць ваду з недастатковай колькасцю еду, захворваюць на зоб часцей, чым суседзі, якія ўжываюць ваду з нармальнай колькасцю еду. У здаровай жывёлы (сабак, трусаў, пацукоў), якая п'е ваду ў мясцовасці з зобнай эндэміяй, таксама магчыма развіццё зобу.

Аднак няправільна думаць, што ёднай недастатковасць—адзінай прычына ўзнікнення зобу. Недаданне, адсутнасць вітамінаў у ежы, антысанітарныя ўмовы працы і быту, дрэннае жыллё, ужыванне забруджанай сырой вады, хранічныя захворванні—вось кароткі пералік прычын, якія садзейнічаюць захворванню на зоб.

Нярэдка бывае, што хворы не заўважае ў сябе зобу і толькі выпадкова знаёмыя або ўрачы звяртаюць увагу на пухліну. Часам зоб прыносіць толькі касметычныя няёмкасці. Аднак некаторыя

хворыя на эндэмічны зоб скардзяцца на цяжкасць дыхання. Вялікі зоб сціскае крованосныя сасуды, выклікае павелічэнне сэрца («зобнае сэрца»), змену голасу.

Нярэдка зоб адбіваецца на працаздольнасці хворага. На Беларусі часцей сустракаецца зобная хвароба з адзнакамі павышэння функцыі шчытападобнай залозы (нервоўнасць, раздражненасць, сэрцабіццё, пахудзенне, патлівасць); адзнакі змяншэння функцыі (вяласць, санлівасць, адчэнасць) сустракаюцца рэдка.

Пухліна на шыі небяспечна яшчэ і тым, што можа ператварыцца ў злаякасную. Тады неабходна хірургічнае лячэнне і як мага раней. Само сабою зразумела, што пры першых адзнаках зобу трэба неадкладна звярнуцца ў поліклініку або амбулаторыю.

У наш час усе вучоныя згодны з тым палажэннем, што паколькі асноўнай прычынай зобу з'яўляецца недастатковае паступленне еду ў арганізм, гэтае захворванне можна прадухіліць, калі дадаць да ежы ёд. Меры барацьбы з зобам, заснаваныя на такім меркаванні, сапраўды аказаліся вельмі эфектыўнымі і надзейнымі.

Ёднай прафілактыкай у першую чаргу павінны быць ахоплены дзеці, падлеткі, цяжарныя і кормячыя маці.

На Беларусі з 1958 года праводзіцца «нямая» прафі-

лактыка зобу: насельніцтва атрымлівае з кухоннай соллю неабходную колькасць еду. Ёдаваная, або «паўнацэнная» соль, з'яўляецца звычайнай соллю, да якой прымешана нязначная колькасць ёдзістага калія (25 грамаў ёдзістага калія на 1 тону кухоннай солі). Ёдаваная соль не траціць сваіх і не набывае ніякіх новых смакавых якасцей. Захаваная ў сухім месцы, яна застаецца «паўнацэннай» на працягу многіх месяцаў.

Найлепшыя вынікі дае «нямая» прафілактыка, калі яна спалучаецца з ўжываннем ёдзістых прэпаратаў, напрыклад «антыструміна». У адной таблетцы «антыструміну» — адзін міліграм ёдзістага калія.

Існуюць два спосабы лячэння эндэмічнага зобу: кансерватыўны і хірургічны. Кансерватыўнаму (лекаваму) лячэнню паддаюцца незапущаныя, «разлітыя» формы зобу. Калі лячэнне пачата своєчасова і вядзецца правільна, то звычайна за некалькі месяцаў зоб змяншаецца, а часта і зусім знікае.

Акрамя лячэння прэпаратамі еду, трэба пазбавіцца глістоў і хворых паднябенных міндалін. Для піцця рэкамендуецца ўжываць гатаваную ваду. Сачыць за тым, каб яда была багатая вітамінамі. У харчовы рацыён пажадана ўключыць марскую рыбу, сельдцы і іншыя багатыя ёдам прадукты.

У запущаных выпадках і пры вузлавых формах зобнай хваробы лячэнне ёдам звычайна не дапамагае. Тады трэба звярнуцца да хірурга.

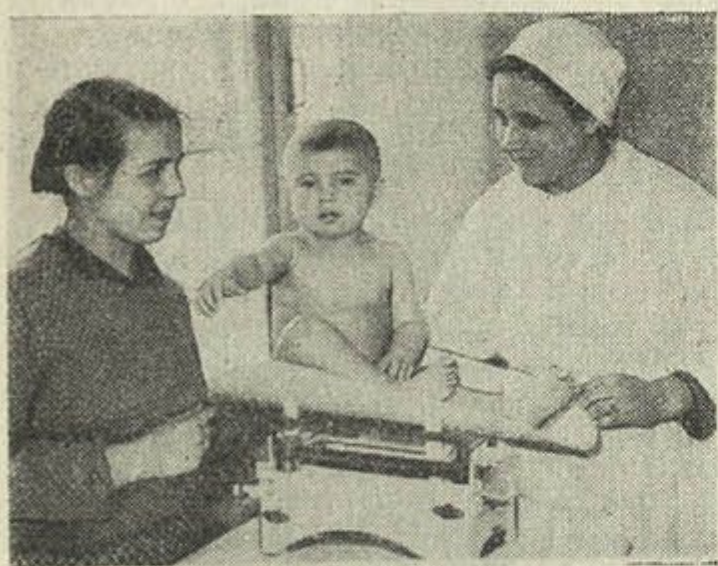
Ні ў якім разе не трэба лячыцца без дапамогі ўрача, бо такое лячэнне нядобра канчаецца. Няправільнае, няўмелае ўжыванне такога лекаства, як ёд, прыводзіць да розных ускладненняў зобнай хваробы.

Ва ўсіх зобных раёнах урадам разгорнута сетка супрацьзобных дыспансераў і кабінетаў, забяспечаных сучасным абсталяваннем і кваліфікаванымі кадрамі. Ёднай прафілактыка насельніцтва праводзіцца бясплатна.

Ва ўмовах сацыялістычнай дзяржавы мы маем усе магчымасці назаўсёды пакончыць з эндэмічным зобам.

Н. ДРАЗІН,

кандыдат медыцынскіх навук.

У рабочым пасёлку Мінскага трантарнага завода адкрыты новая дзіцячая кансультацыя і радзільнае аддзяленне на 75 ложкаў. На здымку: медсястра Вера Крамарова ўзважае Лёню, злева — яго маці — работніца трантарнага завода Зінаіда Кірылаўна Гродская.

Фота А. Гарэльчыка
(Фатахроніка БелТА).

У Мінску вялікай папулярнасцю карыстаецца магазін рэчаў хатняга ўжытку напранат. Тут вы можаце ўзяць на пэўны час музычныя інструменты, пыласос, пасуду, халадзільнік і іншыя патрэбныя на час рэчы. На здымку: у магазіне рэчаў напранат.

Фота П. Нікіціна.

У калгасе «Рассвет» Кіраўскага раёна адкрыт санаторый. На здымку: адпачываючыя ў калгасным санаторыі. Злева направа — даярка Паліна Пятроўна Кавалеўская, даярка Надзежда Максімаўна Юшкевіч і Герой Сацыялістычнай Працы даярка Хрысціна Цімафееўна Міхнева.

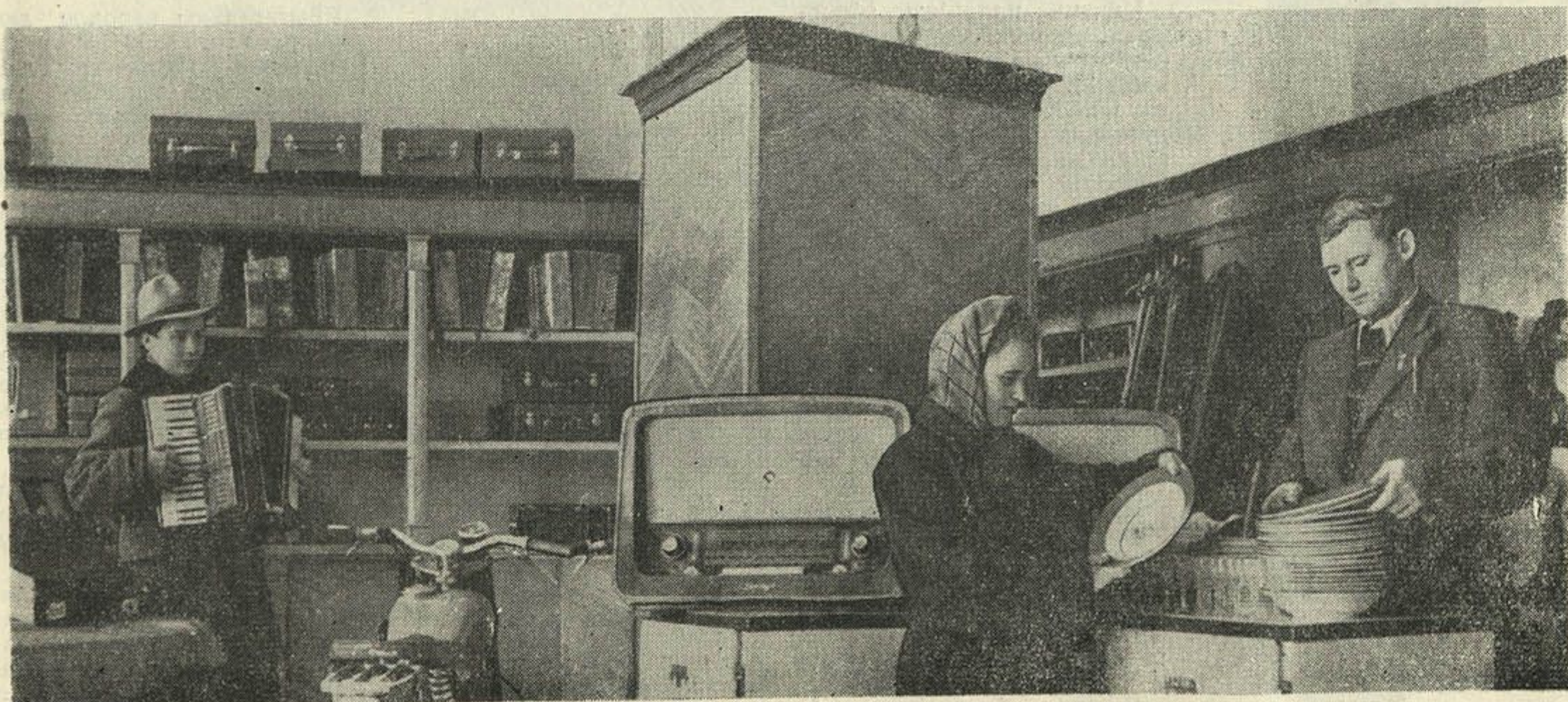
Фота Ч. Мезіна
(Фатахроніка БелТА).

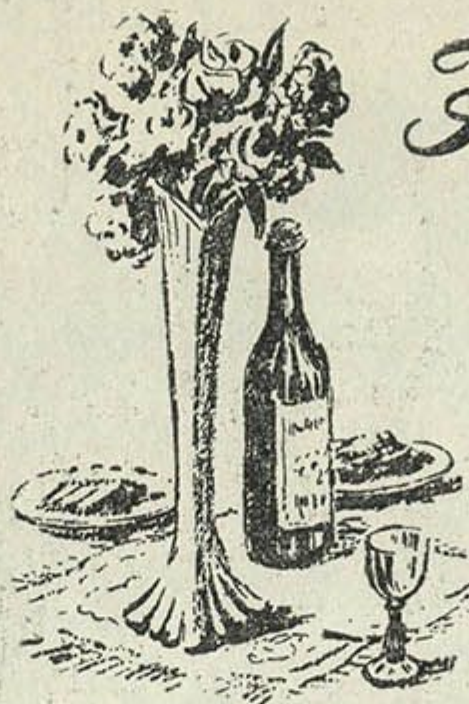
Доўгае жыццё

У Баранавічах па вуліцы Шчорса дом № 16 пражывае пенсіянерка Кандрашова Палагея Барысаўна 1853 года нараджэння. Сёлета ёй спаўняецца 105 гадоў. Нарадзілася яна ў Арлоўскай губерні (Крамскі павет, вёска Кароськава) у сялянскай сям'і. Муж памёр у 1937 годзе, і яна жыла з дзецьмі. Дзяцей у яе было ўсяго чацвёра, унукаў і ўнучак яна мае 15, а яшчэ больш праўнукаў.

Палагея Барысаўна жыве ў малодшай дачкі, сям'я якой складаецца з 9 душ. Бабуля здаровая, амаль ніколі не хварэе, даглядае кватэру і дзяцей. Вось яна з праўнучкай (здымак у цэнтры).

Ф. М. ПРАКАПЕНКА,
фельчар санэпідстанцыі
г. Баранавіч.

Кулінарыя

ШЧУПАК, ФАРШЫРАВАНЫ ЦАЛКАМ

Пры фаршыраванні цалкам у шчупака пасля ачысткі ад лускі і прамыўкі ў халоднай вадзе прарэзаць скуру вакол галавы, затым, аддзяліўшы яе пальцамі ад мяса, акуратна садраць. Ля хваста хрыбетную косць адсячы так, каб хвост застаўся пры скуры.

Садраўшы скуру, рыбу выдатрашыць, вымыць, аддзяліць мяса ад касцей, прыгатаваць з яго фарш і напоўніць ім скуру шчупака. Нафаршыраваную такім чынам рыбу пакласці на змазаную маслам бляху, даліць крыху бульёну, пакрыць прамасленай паперай і паставіць у духоўку.

Для прыгатавання фаршу зрэзаную з філе мякаць і рэпчатую цыбулю прапусціць праз мясарубку, змяшаць з размочаным у малаце пшанічным хлебам, яйкам, маслам, соллю, молатым перцам і другі раз прапусціць праз мясарубку.

Гатовую рыбу нарэзаць на порцыі і падаць з гарнірам (адварная бульба або бульбянае пюрэ). Паліць паравым або таматным соусам.

Рыбы 900 г, цыбулі рэпчатай 200 г, хлеба пшанічнага 150 г, малака 200 г, маргарыну славачнага 100 г, 1 яйка, часнаку 10 г.

ЦЯЛЯЦІНА ЗАЛІЎНАЯ

Мякаць цяляціны абсмажыць на валоўым тлушчы ў сатэйніку разам з карэннем і касцямі, аддзеленымі ад мяса, і давесці да гатоўнасці ў духоўцы. Гатовую цяляціну астудзіць, нарэзаць на парцыённыя кавалкі і заліць мясным жэлі, прыгатаваным на соку, які застаўся пасля смажання цяляціны. Для гэтага трэба ў салатнікі наліць тонкім слоем паўзастылае мясное жэлі і, калі яно застыне, пакласці кавалкі цяляціны, упрыгожыць іх вараным яйкам, зелянінай, морквай і да т. п., заліць жэлі, якое засталася, і паставіць у халоднае месца.

Пры падачы залітыя кавалкі цяляціны выразаць хістальным рухам нажа так, каб краі жэлі атрымаліся гафрыраванымі, пакласці на блюда і гарніраваць. Асобна падаць соус хрэн са смятанай або соус хрэн з воцатам.

Цяляціны 1 кг, тлушчу ва-

ловага 50 г, карэнняў 200 г, соусу хрэн са смятанай 30 г, яйкі, зеляніна.

ПАРАСЯ СМАЖАНАЕ

1 парася, 60 г масла, 60 г сала, соль, $\frac{1}{2}$ л піва.

Парася абмыць, брушка разрэзаць удоўж да першага рабра, дастаць вантробы, пасыпаць соллю і кменам. Пасля гэтага брушную поласць напоўніць булкай, парася зашыць або закалоць доўгай шпількай. Пярэднія ножкі падварнуць. Бляху змазаць маслам або салам, іоперак пакласці дзве драўляныя лапаткі, а на іх парася. Парася трэба змазаць маслам і класці на бляху спінкай уверх. Бляху паставіць у духоўку і смажыць, змазваючы паперамёна салам, маслам і півам. Праз гадзіну парася трэба перавярнуць спінкай уніз, змазаць маслам і падсмажыць. Духоўку нельга занадта распальваць, бо пры гэтым на парасяці ўтворацца паўхіркі, якія псуюць яго знешні выгляд. Узнікшыя паўхіркі трэба неадкладна пракалоць відэльцам. Асабліва добра парася павінна пра-смажыцца ля галоўкі. Для таго, каб вухі не падгаралі, іх трэба загарнуць у паперу. Парася смажаць, прыкладна, 2 гадзіны. З гатовага парасяці зняць ніткі і пакласці яго на блюда.

Гарнір: бульба, бульбянае пюрэ; зялёная салата, хрэн, салата з гародніны.

ТОРТ З ЖОЎТЫМ КРЭМАМ

Прадукты: няпоўная чайная шклянка мукі, 5 яек, $\frac{1}{3}$ чайнай шклянкі цукру, $\frac{1}{2}$ чайнай шклянкі вады.

Прадукты для крэму: 3 яйкі, $\frac{1}{2}$ чайнай шклянкі цукру, $\frac{1}{3}$ чайнай шклянкі мукі, 2 чайныя шклянкі малака, 2 парашкі ваніліну.

Прадукты для гарніру з маслянага крэму: 2 яйкі, $\frac{1}{2}$ чайнай шклянкі цукру, 5—6 сталовых лыжак малака, парашок ваніліну; для сіропу, якім спырскваюць начинку: $\frac{1}{2}$ чайнай шклянкі цукру і $\frac{1}{2}$ чайнай шклянкі вады.

Спосаб прыгатавання. Жаўткі расціраюць з цукрам да бяла. Асобна збіваюць бялкі ў моцную пену і паступова змешваюць з жаўткамі, прысыпаючы асцярожна ўсю му-

ку, прызначаную для торта (няпоўная чайная шклянка).

Гатовую сумесь выліваюць у форму, на дно якой пакладзена намазаная маслам папера.

Пасля выпечкі торт разразаюць гарызантальна на 2 часткі і насычаюць сіропам.

Асобна рыхтуюць жоўты крэм наступным чынам: муку і яйкі збіваюць у густую аднастойную масу, разбаўляюць яе малаком, у якім раствараны цукар. Сумесь ставяць на слабы агонь і размешваюць да загусцення. Перш чым зняць з агню, жоўты крэм ароматызуюць ванілінам.

Калі крэм астыне, яго накладваюць на адну палавінку торта, прамочаную сіропам, правільна размяркоўваюць і накрываюць зверху другой палавінкай. Пасля выроўнівання з усіх бакоў торт намазваюць зверху і з бакоў палавінаю маслянага крэму, а другой палавінай гэтага крэму ўпрыгожваюць торт з дапамогай папяровага кулька.

Масляны крэм рыхтуюць наступным спосабам: яйкі і цукар расціраюць да згущэння; масла вымешваюць для абязводжання і размякчэння і пасля гэтага дадаюць яго да расцёртых з цукрам яек і працягваюць расціраць да таго часу, пакуль крэм згусціцца і набудзе бліскуючую тлустую паверхню. Ароматызуюць ванілінам або іншай эсенцыяй. Па жаданню гаспадыні масляны крэм можна афарбавать з дапамогай какавы, шакаладу, кавы і інш.

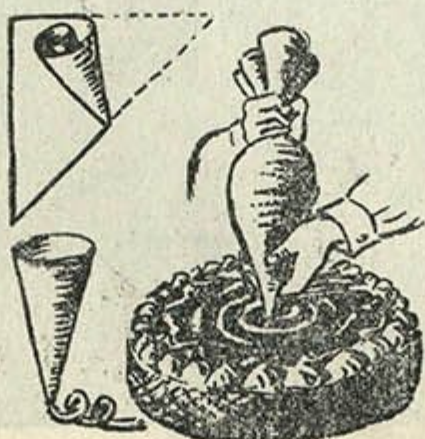
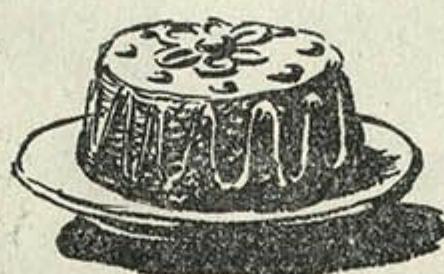
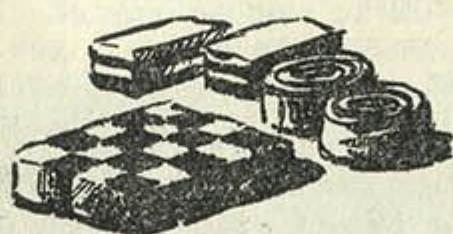
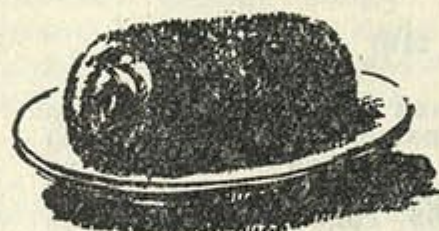
ЯК УПРЫГОЖЫЦЬ ТОРТ

Прыгатаваны паводле любога рацэпта торт астудзіць і падзяліць на два—тры слаі. Паміж слаямі пакласці варэнне, крэм, арэховую масу.

Торт зверху і з бакоў пакрыць роўным слоём крэму. Затым тоненькай драўлянай палачкай нанесці на паверхню малюнак рэльефных упрыгожанняў або надпісы. Са шчытнага ліста паперы (лепш пергаментнай) выразаць трохвугольнік, згарнуць яго конусам, напоўніць крэмам. Выціскаючы крэм праз вузкі канец, размясціць яго па малюнку.

Каб зрабіць на торце прыгожыя краі (бардзюр) з крэму, трэба вузкі канец конуса зрэзаць наўскасяк.

Упрыгожванні з крэму можна дапоўніць шакаладнымі цукеркамі, арэхамі, міндалем, цукатамі або кансерванымі фруктамі, ягадамі з варэння.

КРАСВОРД

Склаў Пётр Стрыбук

ПАРАДЫ АГАРОДНІКУ

Намечаны набор гародніны на ўчастку размяшчаюць так: адну палову плошчы адводзяць пад бульбу, а другую — пад гародніну і штогод мяняюць культуры месцамі. Акрамя таго, у межах кожнай палавіны ўчастка трэба захоўваць пэўны парадак у размяшчэнні відаў гародніны па гадах з такім разлікам, каб капуста, бруква, рэдка, радыска не вырошчваліся на мінулым месцы раней, чым праз 4 гады.

Пры нааўнасці глыбокай і стараннай асенняй апрацоўкі глебу вясной даволі перакапаць на 15—20 сантыметраў, у залежнасці ад глыбіні глебавага слою. У тых выпадках, калі асенняй апрацоўкі не было, абмяжоўваюцца адной веснавой апрацоўкай.

Гародніна вельмі патрабавальна да харчовага рэжыму глебы і таму добра рэагуе на ўнясенне арганічных і мінеральных угнаенняў.

Найлепш ужываць перапрэлы гной, бо ў ім пажыўныя рэчывы знаходзяцца ў лёгкасвабальнай форме.

Вельмі даступным і шырока распаўсюджаным угнаеннем з'яўляецца драўняны попел. На 1 квадратны метр зямлі трэба даваць ад 200 да 500 грамаў попелу пры перакопванні глебы. На кіслых глебах унясенне попелу (замест вапны) павышаюць ад 600 да 2000 грамаў на 1 квадратны метр. Асабліва рэагуюць на ўгнаенне попелам бульба і карняплоды.

Тэрміны высеву насення. Халадастойкія расліны высяваюць у канцы красавіка — пачатку мая. У гэты ж час высаджваюць бульбу. Моркву, пятрушку, салату, шпінат можна высяваць пад зіму з такім разлікам, каб не было ўсходаў да выпадзення снегу.

Патрабавальныя да цяпла культуры высяваюць і вы-

саджваюць, як скончацца веснавыя замаразкі.

Глыбіня сяўбы. Пачынаючыя агароднікі запраўляюць насенне звычайна занадта глыбока. Пры глыбокай сяўбе, у лепшым выпадку, замаруджваецца прарастанне насення, а часцей яно зусім не прарастае.

Дрэжныя вынікі дае і вельмі мелкая сяўба, пры якой насенне высыхае і выдзімаецца ветрам.

Доследамі ўстаноўлена, што для дробнага насення (рэпы, морквы), а таксама і для буракоў найлепшыя вынікі атрымліваюцца пры сяўбе яго на глыбіню ў 1—3 сантыметры. Буйнае насенне (гароху, соі) высяваюць на глыбіню 3—5 сантыметраў.

Асаблівую ўвагу трэба звярнуць на тэхніку сяўбы дробнага насення.

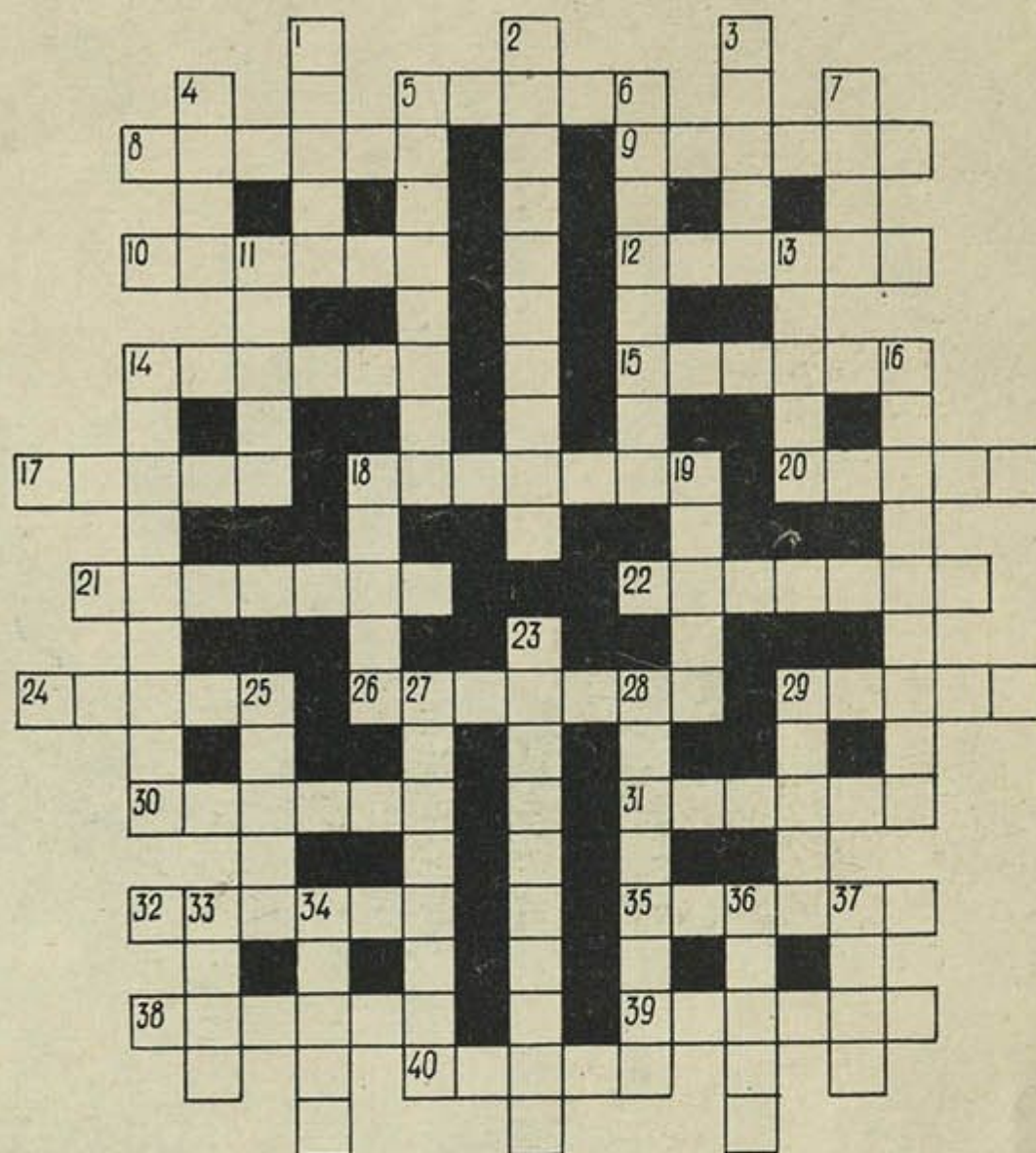
Насенне высяваюць у неглыбокія баразенкі, якія робяць ручкай грабель або любым заостраным кіем. На ўшчыльненне дно баразны кладуць насенне морквы і цыбулі на адлегласці адно ад другога 1—1½ сантыметра; буракоў, рэпы на 1—2 сантыметры. Не трэба высяваць насенне густа, так званым «шнурком».

Пасля таго як насенне будзе раскладзена па дне баразенкі, яго прыкрываюць на 0,5 сантыметра сумесцю зямлі з перагноем, злёгку ўшчыльняюць рабром далоні, а затым звернуць насыпаюць аднаго перагною або торфу слою ў 1—2 сантыметры. Перагною і торф ахоўваюць барозны ад перасыхання.

Першая мера догляду за пасевамі заключаецца ў тым, каб не дапусціць утварэння скарынак. Праполка пустазелля — другая, важнейшая мера догляду пасеваў гародніны.

В. І. ЭДЭЛЬШТЭЙН

3 брашуры
«Індывідуальны агарод»

Па гарызанталі:

5. Сродак пераправы. 8. Герой грамадзянскай вайны. 9. Горад ва Францыі. 10. Вартасць прадмета. 12. Провад, улаўліваючы радыёхвалі. 14. Майстэрня. 15. Жывы арганізм. 17. Фарба. 18. Натуральнае хімічнае злучэнне. 20. Горны ланцуг у Еўропе. 21. Частка сутак, адрэзак часу. 22. Ворак раслін. 24. Раённы цэнтр у Беларускай ССР. 26. Расліна, кветкі якой маюць мед. 29. Газ, злучэнне вадароду і азоту. 30. Асоба, якая разглядае спрэчкі паміж устаноўкамі. 31. Увоз у гандлі. 32. Няправільнае абвінавачванне. 35. Вялікая рака ў Сібіры. 38. Працэс вырабу тканіны. 39. Спартыўны інвентар. 40. Прадмет для забавы дзяцей.

Па вертыкалі:

1. Матэматычная функцыя вугла. 2. Знаўца краю. 3. Святочная, гарматная стральба. 4. Фокус. 5. Сібірскае блюда. 6. Механічны інструмент лесаруба. 7. Музычны інструмент. 11. Пляцоўка ў цырку, па якой праводзяцца выступленні. 13. Прамежак часу. 14. Байніца. 16. Спарцемен, які займаецца ўзыходжаннем на вяршыні гор. 18. Алгебраічнае паняцце. 19. Беларускі кампазітар. 23. Стыхійная з'ява прыроды. 25. Спартыўная ўзнагарода, прыз. 27. Жыхар Еўропы. 28. Горад на беразе Азоўскага мора. 29. Рака на Каўказе. 33. Архітэктурнае збудаванне. 34. Антычнае шкло. 36. Парода алёны. 37. Хавае дрэва.

АДКАЗЫ НА КРАСВОРД, ЗМЕШЧАНЫ У № 3 ЗА 1958 ГОД

Па гарызанталі:

3. Кодэкс. 5. Піруэт. 7. Рампа. 8. Змест. 10. Алтын. 13. Танго. 14. Градуснік. 16. Кракет. 17. Каданс. 18. «Маска». 20. Керас. 21. Араты. 22. Варан. 24. Варта. 26. Саван. 28. Ананас. 30. Скарга. 32. Рамантыка. 33. Калан. 35. Анчар. 36. «Тэзіс». 37. Старт. 38. Тэраса. 39. Апалон.

Па вертыкалі:

1. «Дэман». 2. Брэст. 3. Кішляк. 4. Супарт. 5. Помнік. 6. Тунгус. 7. Рытар. 9. Талас. 11. Адрас. 12. Осака. 14. Генератар. 15. Картатэка. 18. Манас. 19. Аркан. 23. Нагар. 24. Ванты. 25. Карат. 27. «Фронт». 28. Апарат. 29. Савіна. 30. Скатка. 31. Абакан. 34. Напал. 35. Арган.

Адказы рэдактар А. П. УС. Рэдакцыйная калегія: К. А. АБУШЭНКА, М. Н. БАРСТОК, Г. Л. ДАЗОРЦАВА, А. Н. ЗАХАРАВА, М. Ф. НІКІФАРАВА, Ф. А. НОВІКАВА, А. І. ФЕДАСЮК, В. І. ФІЛІПАВА.

АТ 03063.

Журнал «Работница и крестьянка» на беларуском языке. Издание ЦК КП Белоруссии.

Падпісана да друку 8/IV 1958 г. Адрас рэдакцыі: Мінск. Праспект імя Сталіна. Дом друку. Пакой 23. Тэлефон 3-17-51.

Друкарня імя Сталіна. Мінск. Цана 1 р. 80 к. Дадатак — выкрайка. Друк. арк. 3. Аўт. арк. 4. Тыраж 115 000 экз. Зак. 162.

